

Regeringens skrivelse

2015/16:69

Politik för hållbart företagande

Skr.
2015/16:69

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 10 december 2015

Stefan Löfven

Mikael Damberg
(Utrikesdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Regeringen har aviserat en mer ambitiös politik för hållbart företagande. I denna skrivelse redovisas regeringens syn på en rad av frågor kopplade till ett hållbart företagande, såsom mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljöhänsyn och antikorrupcion, men också jämställdhet, barnrättsperspektivet, mångfald, affärsetik och beskattning.

I skrivelsen görs klart att hållbart företagande inte bara är en självklar del av näringspolitiken utan också en del av många andra områden, såsom finansmarknadspolitiken, miljöpolitiken, regionala tillväxtpolitiken, arbetsmarknadspolitiken, handelspolitiken och biståndspolitiken.

Av skrivelsen framgår även regeringens förväntningar på företagens hållbarhetsarbete och rekommendationer om hur arbetet bör bedrivas.

Skrivelsen har utarbetats med stöd av en interdepartemental arbetsgrupp i Regeringskansliet och efter dialog med intressenter – företag, myndigheter, fackföreningar, civilsamhället, akademi m.fl.

Innehållsförteckning

1	En ny politik för hållbart företagande	3
1.1	Globala utmaningar kräver global samverkan	3
1.2	Regeringens syn på hållbart företagande	3
2	Internationella riktlinjer för hållbart företagande	4
2.1	Vad innebär hållbart företagande?	4
2.2	OECD:s riktlinjer för multinationella företag	5
2.3	FN:s Global Compact	6
2.4	FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter	6
2.5	ILO:s kärnkonventioner och trepartsdeklarationer	7
2.6	FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling	8
2.7	Rapportering och standarder	9
2.8	Regeringens rekommendationer	9
3	Företagens ansvar för miljö och klimat	11
3.1	Miljökvalitetsmålen utgör grunden	11
3.2	En ambitiös klimatpolitik	12
3.3	Hållbar konsumtion och produktion	13
3.4	Giftfri miljö	15
3.5	Ekosystemtjänster	16
4	Företagens ansvar för social utveckling	16
4.1	Jämställdhet som ledstjärna	16
4.2	Anständiga arbetsvillkor	18
4.3	Respekt för mänskliga rättigheter	22
4.4	Mångfald och nyanländas etablering	25
5	Företagens ansvar för intern styrning och transparens	26
5.1	Arbetet mot korruption	27
5.2	Företagens hållbarhetsrapportering	29
6	Politik för hållbart värdeskapande	30
6.1	Hållbart företagande i näringspolitiken och regionala tillväxtpolitiken	30
6.2	Statens ägarstyrning	34
6.3	En hållbar finansmarknadspolitik	36
6.4	En hållbar frihandelspolitik	41
6.5	Hållbart företagande i utvecklingsarbetet	45
6.6	Hållbar offentlig upphandling	48
6.7	Hållbar beskattning	50
7	Slutsatser och prioriteringar inför framtiden	52
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 december 2015	53

1 En ny politik för hållbart företagande

1.1 Globala utmaningar kräver global samverkan

Globala utmaningar kräver globala svar och åtgärder. Överordnat handlar det om att säkerställa en rättvis utveckling för människor på jorden och att inte överutnyttja våra gemensamma naturresurser. Ingen enkel lösning står till buds och ingen aktör kan ensam vända utvecklingen. Vår vilja och förmåga att samverka mellan alla samhällets aktörer på global, nationell, regional och lokal nivå kommer att vara avgörande.

Ända sedan Brundtlandkommissionens rapport, Vår gemensamma framtid (1987), gjorde begreppet hållbar utveckling känt över världen har näringslivets roll i denna varit omdiskuterad. Samtidigt ser vi en utveckling där näringslivet med kraft uttryckt sin vilja och ambition att ta ansvar för den globala utvecklingen och efterfrågar regelverk som möjliggör ekonomisk tillväxt inom planetens gränser. En hållbar tillväxt och en rättvisare fördelning av de ekonomiska resurserna är en förutsättning för ett miljömässigt och socialt hållbart samhälle. Innovativa och nytänkande företag, såväl stora som små, utvecklar produkter och tjänster som bidrar till lösningen på både sociala och miljömässiga utmaningar.

Framtiden kräver ett ännu närmare samarbete mellan stater, multilaterala organisationer, företag, arbetsmarknadens parter och civilsamhället. Näringslivets långsiktiga ekonomiska tillväxt är beroende av att vi i samverkan lyckas finna vägar att möta de globala hållbarhetsutmaningarna, t.ex. genom att bidra till FN:s nya Agenda 2030. Näringslivets bidrag är nödvändigt för att vi ska kunna skapa en hållbar utveckling för våra barn och barnbarn.

1.2 Regeringens syn på hållbart företagande

Målet för regeringens näringspolitik är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb och växande företag så att Sverige når lägst arbetslöshet i EU år 2020. Hållbart företagande har en självklar roll i en modern näringspolitik som skapar förutsättningar för att svenska företag ska fortsätta utvecklas, växa på de marknader i världen som växer, samt vara attraktiva för investerare och medarbetare.

Omställningen till ett hållbart samhälle rymmer såväl utmaningar som möjligheter för företag. Hållbart företagande innebär att agera ansvarsfullt genom att följa internationella normer och riktlinjer, minimera negativ påverkan på samhället, samt bidra till en hållbar samhällsutveckling. Men det är också ett förhållningssätt där företag använder nytänkande, innovation och hållbar konsumtion och produktion för att bidra till lösningar på samhällets gemensamma utmaningar i bred samverkan. Transparens och öppenhet är självklara byggstenar för att förtjäna allmänhetens förtroende. Således innebär ett strategiskt arbete

med hållbart företagande såväl riskhantering som affärsmöjligheter för näringslivet.

Regeringens ansvar är att ställa tydliga krav, men också stödja näringslivet i deras hållbarhetsarbete. Samtidigt vill regeringen uppmuntra, underlätta och möjliggöra för företag att maximera sin positiva påverkan och ta tillvara de affärsmöjligheter som finns inom ramen för omställningen till en hållbar utveckling.

Därför är hållbart företagande inte bara en självklar del av näringspolitiken utan också en integrerad del av många politikområden. Viktiga styrmedel finns inom ramen för t.ex. finansmarknadspolitik, miljöpolitiken, regionala tillväxtpolitiken, arbetsmarknadspolitik, handelspolitiken och biståndspolitik. Sverige ska också vara ledande i att integrera jämställdhetsperspektivet i agendan för hållbart företagande.

Det sammanhållande ansvaret för hållbart företagande ligger hos närings- och innovationsministern, som har aviserat en mer ambitiös politik för hållbart företagande. Frågan ska ses som en bärande del i förutsättningarna för att svenska företag ska kunna skapa, växa och exportera. Regeringens definition av hållbart företagande utgår från principerna i FN:s Global Compact som omfattar mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljöhänsyn och antikorrupktion. Därtill finns en rad anslutande frågor som t.ex. jämställdhet, barnrättsperspektivet, mångfald, affärsetik och beskattning.

Denna skrivelse till riksdagen syftar till att redovisa regeringens syn på hållbart företagande, och på vilket sätt regeringen verkar och avser att verka för detta framöver. Skrivelsen har utarbetats i Regeringskansliet, efter samråd med 120 representanter för olika intressenter vid fyra dialogmöten.¹ Förhoppningen är att skrivelsen ska vara en värdefull utgångspunkt och vägledning för företag och andra intressenter som vill verka för hållbart företagande och en hållbar samhällsutveckling i stort.

2 Internationella riktlinjer för hållbart företagande

2.1 Vad innebär hållbart företagande?

Hållbart företagande utgår från att företag ska bedriva en verksamhet som gynnar en hållbar utveckling enligt den definition som slogs fast av Brundtlandkommissionen 1987, nämligen ”en hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov”.

¹ Intressentdialoger har genomförts med representanter för företag, myndigheter, fackföreningar, civilsamhället, akademi, m.fl. i Stockholm den 9 och 14 oktober, Göteborg den 12 oktober (i samarbete med CSR Västsverige) och Malmö den 13 oktober 2015 (i samarbete med CSR Skåne och TEM). Regeringskansliet har även mottagit 14 skriftliga inlagor från olika intressenter.

EU-kommissionen har i sin strategi för Corporate Social Responsibility (CSR) för 2010–2014 definierat hållbart företagande som företagets ansvar för den egna verksamhetens påverkan på samhället, och lyfte bl.a. fram företagets sociala och miljömässiga ansvar. FN:s Global Compact (se nedan) pekade 1999 i första hand ut fyra områden för företags ansvarstagande: mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljöhänsyn och antikorrupktion. Även förkortningen ESG används, som står för Environment (miljö), Social (sambhällsansvar) och Governance (styrning). Denna indelning genomsyrar också dispositionen i skrivelsen.

Regeringen har valt att i denna skrivelse använda termen hållbart företagande. I det begreppet inkluderas CSR. Med hållbart företagande menas att agera ansvarsfullt och minimera risken för negativ påverkan. Det innebär också möjligheter till värdeskapande och nya innovativa affärsmodeller där företagen arbetar strategiskt, är transparenta och samarbetar med andra aktörer i samhället. Hållbart företagande ses också som en nödvändighet för företagets överlevnad. Det bidrar till tillväxt som i sin tur bidrar till jobbskapande.

Det finns ett antal internationella riktlinjer som kan vara till stöd för arbetet med hållbart företagande. Nedan presenteras några av dessa.

2.2 OECD:s riktlinjer för multinationella företag

OECD:s riktlinjer för multinationella företag är gemensamma rekommendationer från regeringar till multinationella företag på hur affärsverksamheter bedrivs ansvarsfullt. Närmare 50 regeringar har anslutit sig till riktlinjerna sedan de framförhandlades 1976. De innehåller icke-bindande principer, men de länder som har anslutit sig gör en bindande utfästelse om att tillämpa riktlinjerna och uppmuntra multinationella företag att följa dem i sin verksamhet. Riktlinjerna är uppdelade i tio kapitel och omfattar bl.a. mänskliga rättigheter, arbets- och anställningsförhållanden, miljö, korrupktion, konsumentintressen, vetenskap och teknik, konkurrens och beskattning.

Ett centralt begrepp i riktlinjerna är konskevensanalys (s.k. due diligence). Det är den process som ett företag genomför för att identifiera, förhindra, begränsa och ansvara för negativ påverkan. Den bör utgöra en del av riskhanteringssystemen och beslutsfattandet inom företaget. Typen och omfattningen av en due diligence kan variera företag emellan.

De länder som har anslutit sig till OECD:s riktlinjer har också förbundit sig att inrätta en nationell kontaktpunkt (NKP), till vilken man kan anmäla företag som man anser har brutit mot riktlinjerna. NKP:n ska även informera om och främja riktlinjerna, samt vara ett forum för dialog i frågor som rör riktlinjernas implementering. NKP:n kan inte överpröva domstolsbeslut men kan avge rekommendationer och medla mellan parter. Sveriges NKP är en trepartssamverkan mellan staten och arbetsmarknadens parter. Staten representeras av flera departement i Regeringskansliet med Utrikesdepartementet som ordförande. Arbetsgivarna representeras av Svenskt Näringsliv och Svensk Handel. Arbetstagarna representeras av LO, Saco, TCO, Unionen och IF Metall.

2.3 FN:s Global Compact

FN:s Global Compact etablerades 1999 och är ett nätverk av företag, organisationer och akademi med huvudkontor i New York. Initiativet, som i första hand riktar sig till företag, syftar till att ta ett aktivt ansvar för tio erkända principer inom områdena mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljö samt bekämpning av korruption. Global Compact främjar även näringslivets engagemang i bredare FN-initiativ som t.ex. de nya hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Initiativet har ca 13 000 deltagare, av vilka ca 8 000 är företag. Från Sverige är närmare 200 signatärer anslutna (2015). Det finns även ca 100 lokala och regionala nätverk, bl.a. ett i Norden. Medlemmarna i Global Compact ska årligen redovisa hur man främjar principerna genom en s.k. Communication on progress (COP). De tio principerna är:

Mänskliga rättigheter

1. stödja och respektera internationellt erkända mänskliga rättigheter,
2. försäkra sig om att företaget inte är delaktigt i brott mot mänskliga rättigheter.

Arbets- och anställningsförhållanden

3. upprätthålla föreningsfrihet och erkänna rätten till kollektiva förhandlingar,
4. avskaffa tvångsarbete,
5. avskaffa barnarbete,
6. avskaffa diskriminering.

Miljö

7. stödja försiktighetsprincipen,
8. främja större miljömässigt ansvarstagande,
9. uppmuntra utveckling och spridning av miljövänlig teknik.

Anti-korruption

10. motarbeta alla former av korruption, inklusive utpressning och bestickning.

Den svenska regeringen stödjer Global Compact finansiellt genom ett årligt bidrag.

2.4 FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter

I juni 2011 antogs dokumentet FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter enhälligt av FN:s råd för mänskliga rättigheter. Detta ramverk bygger på tre pelare:

1. statens skyldighet att skydda de mänskliga rättigheterna,
2. företags ansvar att respektera de mänskliga rättigheterna, vilket innebär att deras verksamhet inte ska bidra till kränkningar av mänskliga rättigheter och att företagen ska agera för att förhindra sådana,
3. möjlighet att få sin sak prövad om rättigheterna inte respekteras.

De vägledande principerna riktar sig till alla stater och företag och de mänskliga rättigheterna framgår bl.a. av FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt ILO:s kärnkonventioner och trepartsdeklarationer.

Stater har blivit ombedda att implementera FN:s vägledande principer nationellt och företag att utgå ifrån principerna i sitt arbete. I augusti 2015 blev Sverige det sjätte landet i världen att anta en nationell handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter i linje med FN:s vägledande principer (se även avsnitt 4.3).

I april 2014 enades Europarådets ministerkommitté om en deklaration i syfte att stödja implementeringen av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Deklarationen uppmanar medlemsstaterna att bl.a. anta nationella handlingsplaner för att genomföra FN:s principer.

2.5 ILO:s kärnkonventioner och trepartsdeklarationer

Internationella arbetsorganisationen (ILO) fyller en viktig roll för att bistå sina medlemsländer att främja goda och anständiga arbetsvillkor men även värna värden som demokrati, mänskliga rättigheter, rättvisa, social grundtrygghet och jämställdhet på arbetsmarknaden. Globaliseringen i form av fria kapitalrörelser, informationsflöden, migration, strukturomvandling och utflyttning av företag inverkar på regeringars möjligheter att reglera ekonomiska och sociala förhållanden.

Genom sin normbildande verksamhet tillförsäkrar ILO en gemensam, global minimistandard av rättigheter på arbetsmarknaden. Särskilt viktiga är de åtta s.k. kärnkonventionerna: Nr 29 om tvångs- eller obligatoriskt arbete (1930), Nr 87 om föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten (1948), Nr 98 om organisationsrätten och den kollektiva förhandlingsrätten (1949), Nr 100 om lika lön mellan män och kvinnor (1951), Nr 105 om avskaffande av tvångsarbete (1957), Nr 111 om diskriminering i anställning och yrkesutövning (1958), Nr 138 om minimiålder för barnarbete (1973), och Nr 182 om avskaffande av de värsta formerna av barnarbete (1999). De stater som ratificerat en konvention har åtagit sig att respektera konventionen till sitt fulla innehåll. Sverige har ratificerat samtliga åtta kärnkonventioner.

Även ILO:s icke bindande deklarationer spelar stor roll för legitimiteten för de globala arbetsrättsliga normerna. Trepartsdeklarationen om grundläggande principer och rättigheter i

arbetslivet från 1998 är ett instrument för att uppnå produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor (eng. decent work) i den globala ekonomin. Trepartsdeklarationen om social rättvisa för en rättvis globalisering från 2008 lyfter fram organisationens särskilda ansvar att hantera globaliseringens sociala dimension. Trepartsdeklarationen om multinationella företag från 1977 är riktlinjer för multinationella företag, regeringar och arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer inom områden som arbetsvillkor och relationer mellan arbetsmarknadens parter.

ILO har under senare år ökat sin samverkan med multinationella företag och medlemsstaterna för att förbättra arbetsförhållandena i globala leverantörskedjor. Exempel på det är ILO:s Better Work Programme, och Bangladesh Accord som kom till efter olyckan i textilfabriken Rana Plaza 2013 där de stora klädmärkena förbinder sig att verka för bl.a. bättre arbetsmiljö och större möjligheter till arbetstagarinflytande.

2.6 FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling

I september 2015 enades världens stater om en agenda för hållbar utveckling med bl.a. 17 nya globala mål som gäller fram till 2030 (Agenda 2030). Agendan rör alla delar av hållbar utveckling som fred, rättvisa, jämlikhet, fattigdomsbekämpning, ekonomisk utveckling, klimat och miljö. Agendan är universell, dvs. den ska genomföras av alla länder, såväl nationellt som internationellt.

Aktörer inom det civila samhället, akademien, näringslivet och fackföreningsrörelsen har varit involverade i framtagandet av Agenda 2030. Näringslivet har en central uppgift i genomförandet och företag uppmanas att använda sin kreativitet och innovationsförmåga för att bidra till att uppnå målen.

Global Compact konstaterar att företagen kan bidra inom alla de 17 målen, och uppmanar företag att arbeta mot några av de mest relevanta frågorna utifrån sin egen verksamhet. Global Compact m.fl. har varit involverat i utarbetandet av verktyget SDG Compass, som ska hjälpa företag att anta en strategisk ansats för att kunna bidra till genomförandet av Agenda 2030.

Regeringen avser att tillsätta en kommitté med uppgift att samordna det nationella genomförandet av Agenda 2030 i Sverige, bl.a. i nära dialog med det civila samhället. Politiken för global utveckling (PGU) kommer att utgöra ett centralt verktyg i vårt genomförande av Agenda 2030. PGU syftar till att alla politikområden ska bidra till en rättvis och hållbar global utveckling, som genomsyras av ett rättighetsperspektiv och utgår från fattiga människors perspektiv på utveckling. Hållbart företagande är ett viktigt område för detta arbete och ingår i de handlingsplaner för hur de nya globala målen för hållbar utveckling ska uppnås, som tas fram av departementen. En PGU-skrivelse, som bygger på handlingsplanerna, kommer att presenteras för riksdagen våren 2016.

Utöver ovanstående riktlinjer för hållbart företagande finns ett flertal rapporteringsverktyg och standarder som kan bidra till och underlätta ett hållbart företagande. Nedan redovisas några av de mest centrala av dessa.

- **Global Reporting Initiative (GRI)** är en oberoende organisation med ett uttalat syfte att främja användandet av hållbarhetsrapportering hos företag. GRI är i dag ett av de vanligaste ramverken för hållbarhetsrapportering, som även används som underlag för att förstå hur företaget arbetar med hållbarhetsfrågor.
- **Integrerad Rapportering (IR)** är ett globalt initiativ som syftar till att företagen rapporterar om sitt hållbarhetsarbete i själva årsredovisningen och inte i separata hållbarhetsrapporter. Genom IR tydliggörs sambanden mellan samtliga komponenter som bidrar till företagets framgångar, vilket ska underlätta det strategiska arbetet och beslutsfattandet i organisationen.
- **Carbon Disclosure Project (CDP)** är en oberoende, internationell organisation som arbetar för dialog kring företags klimatpåverkan och strategier för att föra denna kunskap vidare till investerare.
- **ISO 14001** är en frivillig internationell standard för miljöledningssystem. Standarden hjälper företag att identifiera och systematiskt minska sin påverkan på miljön på ett kostnadseffektivt sätt, t.ex. för att minska användningen av energi, råvaror eller avfall.
- **ISO 26000** är en frivillig internationell standard för socialt ansvarstagande, som bl.a. SIS (Swedish Standards Institute) har varit med om att utveckla. Standarden anger vad företag eller organisationer kan göra för att bidra till en hållbar framtid och tar bl.a. upp miljö, mänskliga rättigheter, konsumentfrågor, anti-korruption och affärsetik.
- **Svensk kod för bolagsstyrning** är ett led i näringslivets självreglering för att förbättra styrningen i börsnoterade bolag. I november 2015 trädde en reviderad version i kraft som bl.a. betonar den affärsmässiga betydelsen av hållbarhet, mångfald och jämställdhet. Enligt koden handlar god bolagsstyrning om att säkerställa att bolag sköts hållbart, ansvarsfullt och effektivt. I koden finns regler om att styrelserna bör ha en jämn könsfördelning.
- **Barnrättsprinciperna** har utarbetats på internationell nivå av Unicef och Rädda Barnen tillsammans med Global Compact och är ett verktyg som hjälper företag att förstå sin påverkan på barns rättigheter. De tio principerna omfattar bl.a. ansvarsfull marknadsföring, eliminering av barnarbete, säkra produkter för barn och familjevänliga arbetsplatser.

2.8 Regeringens rekommendationer

Regeringens tydliga förväntan är att företag verksamma i Sverige eller i utlandet ska ha de internationella riktlinjerna för hållbart företagande som utgångspunkt för sitt arbete, både hemma och i utlandet.

De internationella riktlinjerna inbegriper i första hand OECD:s riktlinjer för multinationella företag, FN:s Global Compact, FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, ILO:s kärnkonventioner och ILO:s trepartsdeklarationer. Därutöver uppmantrar regeringen näringslivet att analysera Agenda 2030 och dess mål för hållbar utveckling och arbeta mot några av de mest relevanta frågorna utifrån sin egen verksamhet. Rent konkret kan arbetet med hållbart företagande bl.a. handla om följande.

Policy:

- att fastställa en värdegrund som utgångspunkt för sitt hållbarhetsarbete, som genomsyrar företagets affärskultur,
- att ha en uppförandekod och policyåtagande på högsta nivå, som bl.a. inkluderar att man avser respektera internationella riktlinjer för hållbart företagande, inklusive organisationsfriheten och rätten att teckna kollektivavtal,
- att arbeta strategiskt, fastställa mål och följa upp sitt arbete.

Process:

- att kartlägga och ha kontroll över risker och förbättringsmöjligheter i sin värdekedja och ha gjort bedömningar av var ansvaret ligger för riskerna och var företaget kan påverka i positiv riktning,
- att ha rutiner i företaget för att identifiera och hantera risker och möjligheter utifrån verksamhetens storlek, karaktär och sammanhang, inklusive konsekvensanalys (eng. due diligence),
- att söka nya affärsmodeller som bidrar till att minska negativ påverkan och bidrar till en hållbar utveckling,
- att identifiera affärsmöjligheter och utveckla produkter och tjänster som bidrar till lösningar på sociala och miljömässiga utmaningar,
- att samarbeta med andra bolag och organisationer om hållbarhetsutmaningar och möjligheter.

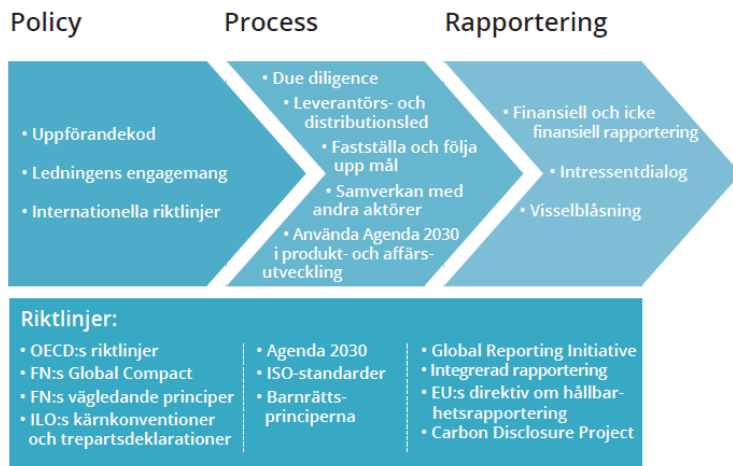
Rapportering:

- att vara transparent och rapportera kring risker och möjligheter samt påverkan på samhället, såväl positiv som negativ,
- att föra dialog med de viktigaste intressenterna,
- att införa riktlinjer och processer för hur personer kan slå larm (visselblåsa) internt om missförhållanden.

Hållbart företagande rymmer såväl risker och utmaningar, som möjligheter till nya och innovativa affärsmodeller. Förutsättningarna för företagens arbete med hållbart företagande varierar beroende på storlek, samt inom vilka branscher och i vilka länder de är verksamma. Ansvaret för hållbart företagande är företagens, men utvecklingen är ett samspel mellan företag, intressenter samt samhällsaktörer. Regeringen och myndigheter kan ha en uppmanande, stödjande och pådrivande roll. Regeringen bör även bidra med kunskapsutbyte över nationsgränserna inom organisationer som t.ex. FN och EU samt bilateralt. Fackliga organisationer kan genom kollektivavtal och globala ramavtal säkra rättigheter och villkor i företagen och deras underleverantörer. Civilsamhällesorganisationer kan identifiera problem och arbeta

konstruktivt med företag, både hemma och i utlandet, för att försöka hitta gemensamma lösningar. Konsumenter och investerare är viktiga aktörer för att inrikta och belöna företagets arbete. Skr. 2015/16:69

Översiktlig modell för hållbart företagande och tillhörande rekommenderade riktlinjer

3 Företagens ansvar för miljö och klimat

I detta avsnitt redogörs för några centrala krav och förväntningar från regeringen på företag rörande deras miljö- och klimatarbete.

3.1 Miljökvalitetsmålen utgör grunden

Hållbart företagande ska bidra till en hållbar utveckling. Den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling definieras av generationsmålet och sexton miljökvalitetsmål som fastställts av riksdagen. Målen ger tillsammans en signal till samhällets aktörer om vad riksdagen och regeringen vill uppnå med miljöpolitiken och är på så sätt vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället och i alla sektorer, även näringslivet. Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Påverkan på klimat och miljö ska minska genom hållbar resursanvändning, ökad andel förnybar energi och minskade utsläpp av skadliga ämnen. Med gröna innovationer och miljöteknik med höga miljöprestanda är det inte bara möjligt att minska Sveriges miljöpåverkan utan också att utveckla vårt välfärdssamhälle. Det kan medföra utvecklingen av en ny generation av svensk miljöteknik baserad på olika spetstekniker för bl.a. en ökad teknik- och tjänsteexport för tillväxt och jobbskapande.

Generationsmålet och miljö kvalitetsmålen utgör grunden för den svenska miljöpolitiken och är styrande för Sveriges agerande inom EU och i internationella sammanhang.

Den svenska miljölagstiftningen är i huvudsak samlad i miljöbalken och syftar till att människors hälsa och miljö skyddas, den biologiska mångfalden bevaras och en god resurshushållning som främjar återanvändning och återvinning.

Näringslivet har en betydande roll tillsammans med andra aktörer för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen ska nås. För att stärka samverkan med näringslivet tillsatte regeringen i januari 2015 en nationell miljö målssamordnare som bl.a. ska verka för att kunskapen om generationsmålet och miljö kvalitetsmålen ökar, underlätta för företag och näringslivets organisationer att synliggöra sitt miljöarbete och tydliggöra kopplingen till målen. Uppdraget ska redovisas 2017.

Regeringen ska

- verka för ökad kunskap om miljö kvalitetsmålen och generationsmålet,
- verka för att näringslivet får en tydlig roll i det svenska miljöarbetet som syftar till att uppnå miljö målen.

3.2 En ambitiös klimatpolitik

Klimatförändringarna är vår tids ödesfråga och en av regeringens högst prioriterade frågor. För att begränsa mänsklig klimatpåverkan krävs samverkan mellan flera aktörer i samhället, inklusive näringslivet. Klimatpolitiken ska baseras på principen att förorenaren ska betala för sina utsläpp, t.ex. genom ett pris på koldioxid. Det av riksdagen antagna etappmålet för att begränsa klimatpåverkan innebär att Sveriges utsläpp av växthusgaser ska minska med 40 procent till 2020 jämfört med 1990. Målet gäller för de verksamheter som inte omfattas av EU:s system för handel med utsläppsätter (EU ETS). Regeringens grundhållning är att nå målet genom utsläppsreduktioner i Sverige och investeringar i andra EU-länder eller i utvecklingsländer (s.k. flexibla mekanismer) som kompletterar de nationella åtgärderna

Sverige ska vara ett föregångsland i klimatfrågan och dela med sig av sina erfarenheter. Regeringens satsningar på lokala klimatinvesteringar för att minska utsläppen bidrar bl.a. till teknikspridning och samarbeten mellan aktörer. Främjande av svensk miljöteknik, förnybara produkter, biobränslen och gröna innovationer är viktigt. Svenska företag har mycket att erbjuda den globala marknaden, t.ex. genom innovationer för minskade utsläpp och anpassning till ett förändrat klimat. Genom ökat samarbete mellan stat, näringsliv och akademi kan Sveriges genomslag stärkas internationellt. Staten kan gå före genom att upphandla produkter och tjänster som är hållbara och klimatsmarta. Demonstrations- och referensanläggningar för miljöinnovationer på framkant kan inspirera andra länders arbete, och även bidra till export av hållbara och klimatsmarta svenska produkter, system och tjänster.

Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Det kräver bl.a. åtgärder för att ställa om till förnybara bränslen. Medverkan krävs från alla aktörer – särskilt städer, kommuner och företag. Regeringen har initierat ett samarbete som syftar till att samla svenska aktörer i ett stärkt klimatarbete och utmana andra länder att göra detsamma inom ramen för den s.k. Lima-Paris Action Agenda. Ett stort antal svenska företag och kommuner deltar i initiativet Fossilfritt Sverige och synliggör därmed hur de bidrar i klimatarbetet.

Sverige ska driva på för att EU befäster sin roll som internationell föregångare i klimatfrågan, vilket kräver samstämmighet mellan olika politikområden. EU:s ramverk för klimat- och energipolitiken till 2030 är ett grundläggande beslut. Sverige verkar för ett välfungerande EU ETS med stärkt prissignal, samt samstämmighet mellan EU:s olika rättsakter, t.ex. statsstödsregelverket och klimat- och energipolitiken för att medlemsländerna ska kunna införa kostnadseffektiva styrmedel. Målet om 80–95 procents utsläppsminskningar till 2050 måste hållas inom räckhåll. Ett nytt klimatavtal under FN måste bidra till en global omställning mot en hållbar utveckling med låga utsläpp.

Sverige har tillsammans med ett antal andra länder initierat projektet The New Climate Economy, för att kartlägga klimatarbetets ekonomiska dimensioner. I rapporten Better Growth Better Climate som presenterades vid klimatoppmötet 2014, konstateras bl.a. att det är både möjligt och nödvändigt att åstadkomma minskade utsläpp och ekonomisk tillväxt samtidigt. Det kräver dock förändringar inom stadsutveckling, energisystem, markanvändning och i de globala investeringsmönstren.

Regeringen ska

- basera klimatpolitiken på principen att förorenaren ska betala för sina utsläpp genom ett pris på koldioxidutsläpp,
- öka samverkan med kommuner, städer och företag för att Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer,
- verka för att öka transparensen i fråga om företagens klimatpåverkan t.ex. genom Carbon Disclosure Project, GRI eller liknande initiativ.

3.3 Hållbar konsumtion och produktion

Vid FN:s möte om hållbar utveckling i Rio 2012 antogs ett tioårigt ramverk av program om hållbar konsumtion och produktion. Hållbar konsumtion och produktion är en förutsättning för att minska klimat- och miljöförändringarna, ställa om till en grön och cirkulär ekonomi och nå miljö kvalitetsmålen. Naturvårdsverket har utsetts till nationell fokuspunkt i arbetet med att genomföra det tioåriga ramverket. Näringslivsorganisationer och företag är nyckelaktörer i detta arbete.

Efterfrågan på miljövänlig teknik ökar globalt. Staten behöver därför öka insatserna för att stimulera innovation och kommersialisering av miljö- och klimatteknik. Insatserna ska omfatta testbäddar inom miljöteknikområdet, spetstekniker och avancerade systemlösningar för hållbar stadsutveckling samt ökat fokus på återvinning och resurseffektivitet på materialområdet. Regeringens exportstrategi och

kommande nyindustrialiseringsstrategi får här stor betydelse. Naturvårdsverkets rapport Spetstekniker för miljömålen pekar på ett antal viktiga insatser för att öka kunskapen om hur spetsteknologier som it-, bio-, rymd- och nanoteknik kan bidra till utvecklingen av miljö- och klimatteknik. Den offentliga sektorns roll som beställare innebär en viktig möjlighet att främja innovativ miljöteknik med höga miljöprestanda. Mot bakgrund av att kommunerna står för 70 procent av all offentlig upphandling är det särskilt viktigt att de i ökad utsträckning ställer innovationsfrämjande krav. Regeringen fortsätter och utökar insatser för att främja policy- och projektsamarbete genom bilaterala samförståndsavtal som kan främja affärsmöjligheter och internationalisering för svenska miljöteknikföretag.

Regeringen utvecklar samverkan mellan offentliga och privata aktörer inom miljöteknikområdet och avser bl.a. att främja åtgärder för att komma till rätta med bristfällig rening i enskilda avlopp. Företag som erbjuder VA-lösningar som lever upp till reningskraven är centrala för att öka andelen godkända anläggningar.

Många konsumenter vill bidra till en hållbar utveckling och köper allt oftare produkter med miljömässiga förtecken. De utgör därmed en viktig drivkraft för ett hållbart företagande. För att konsumenterna ska kunna göra hållbara val krävs att producenterna tillhandahåller sådana produkter och tjänster. Ett viktigt styrmedel är märkning. Dessutom behövs infrastruktur och ekonomiska incitament som gör det lätt för hushåll och företag att agera hållbart.

Produktmärkning är ett av de viktigaste medlen för tydlig miljöinformation till konsumenter. Energimärkning är t.ex. viktigt för att nå EU:s energieffektiviseringsmål 2020. Ett nytt ramverk för EU:s energimärkning väntas träda ikraft i januari 2017.

Miljömärkning bidrar också till att uppnå miljömålen och underlättar för företag och handel att marknadsföra en produkts miljöegenskaper och på så sätt konkurrera med miljöprestanda. De krav som märkningen bygger på kan också bilda underlag för krav inom offentlig upphandling. Det är viktigt att framväxten av olika märkningssystem inte bidrar till handelshinder för företag och exportörer, särskilt i utvecklingsländer.

På den svenska marknaden finns ett antal märkningar som bidragit till ett brett urval av produkter. För att få genomslag är kännedom hos företag och konsumenter en viktig parameter. Det är angeläget att såväl den offentliga sektorn som företagen även fortsättningsvis erbjuder goda förutsättningar för trovärdiga och transparenta märkningar med höga miljökrav som inte bidrar till handelshinder. Utbildning på alla nivåer har en avgörande betydelse, bl.a. för att möta företagets behov av rätt kompetens för en grön omställning.

Regeringen ska

- stärka förutsättningarna för hållbar konsumtion och produktion och övergången till en resurseffektiv och cirkulär ekonomi, bl.a. genom att involvera näringslivsorganisationer och företag,
- bidra till en strategisk användning av spetstekniker och avancerade systemlösningar för hållbar urban utveckling,

- verka för att stärka den offentliga sektorns roll som beställare av innovativ miljöteknik med höga miljöprestanda,
- bidra till goda förutsättningar för trovärdiga märkningar med höga miljökrav som kan guida konsumenter till miljömedvetna val,
- ta fram en strategi för hållbar konsumtion, vilken bl.a. kommer att beakta miljöinformation till konsumenter,
- verka för att ett nytt ramverk för EU:s energimärkning beslutas, som underlättar för konsumenter att göra energismarta val.

Skr. 2015/16:69

3.4 Giftfri miljö

Regeringen prioriterar arbetet med miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. År 2010 fick Kemikalieinspektionen (KemI) i uppdrag att utarbeta en nationell handlingsplan för en giftfri vardag. Handlingsplanen omfattar bl.a. dialoger med prioriterade branscher för att främja företagens arbete med produktval för att undvika farliga ämnen och nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. De branscher som varit involverade är leksaks-, kosmetika- och textilbranscherna. Branschdialogerna har bl.a. resulterat i uppföljningsbara mål, informationsmaterial, miljörisksbedömning, substitutions- och begränsningslistor för företag och deras leverantörer, utbildningar, nya forskningsprojekt, och branschgemensamma ställningstaganden. Dialogerna bedöms även ha bidragit till bättre samverkan, samt ökad kunskap om lagstiftning och myndigheters arbete. Kemikalieinspektionen fick 2015 i uppdrag att intensifiera arbetet med handlingsplanen bl.a. avseende nationella begränsningar för särskilt skadliga kemikalier, nätverk för kommuner, strategi för högfluorerade ämnen och ökad satsning på information om farliga ämnen.

ChemSec är en intresseorganisation som arbetar med företag, investerare, konsumenter, myndigheter, EU, forskare, m.fl. för att på frivillig väg nå en giftfri miljö. ChemSec arbetar enligt principerna förebyggande, substitution, förorenaren betalar och rätten till information, samt erbjuder modeller och verktyg på området. ChemSec publicerar den s.k. SIN-listan (Substitute It Now), ett konkret verktyg för att fasa ut skadliga kemikalier. Ett aktivt kemikaliearbete ger konkurrensfördelar, sänker kostnaderna och bidrar till miljöinnovationer.

Sverige och EU har inom det globala forumet SAICM särskilt drivit behovet av internationellt samarbete om information om kemikalier i varor. Andra fokusområden inom SAICM är eliminering av bly i färg, hantering av farliga ämnen i elektriska och elektroniska produkter och fortsatt informationsutbyte om nanomaterial och nanoteknologier, samt om högfluorerade ämnen med övergång till säkrare alternativ. Vid mötet i september 2015 enades man om prioriteringar och åtgärder för att nå en hållbar hantering av kemikalier till 2020 och framåt, samt startade ett arbete kring läkemedels miljöpåverkan.

Regeringen ska

- fortsätta att i samverkan med konsument- och producentsidan driva det frivilliga arbetet mot en giftfri miljö framåt genom information, forskning, metodutveckling och dialoger. Syftet är att uppnå en

3.5 Ekosystemtjänster

Begreppet ekosystemtjänster innefattar ekosystemens direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande. Näringslivet är beroende av fungerande ekosystem, och påverkar såväl positivt som negativt ett flertal ekosystemtjänster som bidrar till samhällets välbefinnande. Därför finns ett behov av att i större utsträckning integrera värdet av ekosystemtjänster i standarder och redovisningssystem för att ge rättvisande information till konsumenter och investerare. Eftersom företagets interaktion med ekosystemen berör såväl sociala, miljömässiga och ekonomiska aspekter är det angeläget att redovisningar tydligt kan ange vad som krävs av etiska skäl och vilka affärsmöjligheter och risker som följer av utvecklingen för det naturkapital företaget påverkar och är beroende av.

Naturvårdsverkets uppdrag om kommunikation om ekosystemtjänster 2014–2017 innebär en strategisk samverkan med bl.a. näringslivet. Arbetet involverar ett tiotal relevanta myndigheter och har bl.a. resulterat i en guide för värdering av ekosystemtjänster. En kunskapsplattform och vägledningar för arbetet med ekosystemtjänstbedömningar, planeras också tas fram.

Regeringen ska

- verka för att betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster integreras i arbetet med hållbart företagande där så är relevant, bl.a. med förbättrade miljöräkenskaper, standarder, certifierings- och redovisningssystem.

4 Företagens ansvar för social utveckling

I detta avsnitt redogörs för förväntningarna på företag när det gäller jämställdhet, arbetsvillkor, respekt för mänskliga rättigheter och mångfald i arbetslivet.

4.1 Jämställdhet som ledstjärna

Sveriges regering är feministisk och verkar för att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina liv, och samma förutsättningar för att utvecklas och göra karriär i arbetslivet. Svenska företag förväntas agera jämställt i Sverige, men även i andra länder, och kan utgöra goda förebilder genom en jämställd fördelning av makt och inflytande samt jämställda löner. Det är inte bara en rättvisefråga utan handlar också om effektivitet och hållbarhet då det finns tydliga

kopplingar mellan kvinnors utbildningsnivå och deltagande på arbetsmarkanden, och ett lands ekonomiska tillväxt och välförhållanden. Skr. 2015/16:69

I många av världens länder förekommer stora brister när det gäller kvinnors och flickors mänskliga rättigheter. Trots att det har gått ganska många år sedan antagandet av FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet, förblir kvinnor marginaliserade i centrala beslutsprocesser.

Sverige är sedan lång tid tillbaka en ledande förkämpe för jämställdhet och kvinnors och flickors mänskliga rättigheter. Genom den feministiska utrikespolitiken tar regeringen ett steg till. Genom att omsätta ett jämställdhetsperspektiv i alla utrikespolitikens delar ska Sverige bidra till konkreta framsteg, och vara den starkaste rösten globalt för jämställdhet och alla kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Arbetet för hållbart företagande är ett viktigt verktyg för att stärka kvinnors och flickors mänskliga rättigheter, både internationellt och nationellt.

Lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet

Kvinnor har en svagare ställning på arbetsmarknaden än män, trots att flickor och kvinnor investerar mer och presterar bättre inom utbildningssystemet. Kvinnor tar ett större ansvar för obetalt hem- och omsorgsarbete, vilket bl.a. leder till att de i högre utsträckning arbetar deltid och är frånvarande från arbetsmarknaden genom föräldraledighet och vård av barn. Kvinnor är även överrepresenterade i sjukskrivning, vilket har samband med kvinnors generellt sett sämre arbetsmiljöer. Den könsuppdelade arbetsmarknaden där kvinnodominerade yrken har lägre genomsnittslöner än mandominerade yrken är en annan förklaring till att kvinnors genomsnittslön är lägre än mäns.

Regeringen vill verka för att samhället och näringslivet bättre ska ta tillvara kvinnors kompetens. Insatser görs för att fler ska kunna arbeta heltid, t.ex. genom höjda bidrag till kommuner som erbjuder förskola på obekvämt arbetstid. Arbetsförmedlingen har fått i uppdrag att motverka den könsuppdelade arbetsmarknaden. Regeringen kommer även att se över hela föräldraförsäkringen. I ett första steg har en tredje månad reserverats för vardera föräldern.

Oavsett arbetstid och yrkestillhörighet finns en strukturell löneskillnad mellan män och kvinnor. Regeringen kommer att lämna en proposition till riksdagen angående en ändring av reglerna så att lönekartläggningar ska göras varje år.

Pensionsgruppen har inom ramen för pensionsöversynen startat projektet Jämställda pensioner. Skälet är att skillnaderna i pension mellan män och kvinnor är stora. Exempel på områden som ska analyseras är delad pensionsrätt, deltidens betydelse för pension, överföring av pensionsrätt mellan makar inom premiepensionssystemet och pensionsrätt för barnår och studier. Projektet ska redovisas i april 2016.

En annan viktig fråga är en jämn könsfördelning i börsbolagens styrelser. Målet är att bolagsstyrelserna ska bestå av minst 40 procent av vardera kön. År 2015 utgör kvinnor 29 procent av alla ledamöter, men det går enligt regeringen för långsamt. I dag tas inte kvinnors kompetens tillvara på det sätt som den borde, vilket är ett samhällsekonomiskt

resursslöseri. Regeringen kommer att göra en avstämning efter bolagsstämmorna 2016, och om målet inte är uppnått presenteras ett förslag till lagstiftning om könsfördelningen i börsbolagens styrelser.

Genom en aktiv ägarstyrning har staten åstadkommit en jämn könsfördelning i de statliga helägda företagen (se avsnitt 6.2).

Regeringen ska

- motverka den könsuppdelade arbetsmarknaden och den strukturella löneskillnaden mellan män och kvinnor,
- verka för att heltid ska vara norm på arbetsmarknaden,
- verka för att bolagsstyrelser ska bestå av minst 40 procent av vardera könet.

4.2 Anständiga arbetsvillkor

Regeringens utgångspunkt för hållbart företagande och arbetsvillkor är främst ILO:s kärnkonventioner om rättigheter i arbetslivet som bl.a. behandlar frågor om förenings- och organisationsfrihet, rätten till kollektiva förhandlingar, förbud mot tvångsarbete, diskriminering och barnarbete, samt ILO:s trepartsdeklarationer (se även avsnitt 2.5).

En stark arbetsmarknadsmodell

Den svenska arbetsmarknadsmodellen bygger på en ansvarsfördelning mellan staten och arbetsmarknadens parter. Statens roll är att genom ändamålsenliga regelverk och andra styrmedel säkerställa vissa grundläggande arbetsvillkor och underlätta tillkomsten av nya jobb, samtidigt som förutsättningar skapas för arbetsmarknadens parter att i kollektivavtal ta ansvar för villkorens närmare utformning utifrån de förutsättningar som råder i respektive bransch. Karaktäristiskt för den svenska arbetsmarknadsmodellen är att förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare till stor del styrs av kollektivavtal som kompletterar och ersätter vad som gäller enligt lag.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen ska skapa goda förutsättningar för trygghet, utveckling, tillväxt och konkurrenskraft. Modellen förutsätter en hög kollektivavtalsäckning och en hög organisationsgrad i både arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer. I de flesta fall löses tvister som rör förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare i förhandlingar mellan fackliga organisationer och arbetsgivare. I övriga fall hänförs i huvudsak tvister till Arbetsdomstolen, som är en specialdomstol för arbetsrättsliga tvister.

En av de viktigaste lagarna inom den individuella arbetsrätten är lagen (1982:80) om anställningsskydd (LAS), som reglerar hur anställningar får ingås och avslutas. Där finns bl.a. bestämmelser om att tillsvidareanställning ska vara huvudregel, men att anställning för viss tid kan överenskommas i vissa fall. Inom den kollektiva arbetsrätten är lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet (MBL) central. Här regleras bl.a. föreningsfriheten, strejkrätten och arbetstagarorganisationernas rätt till förhandling inför vissa beslut

arbetsgivaren ska fatta, t.ex. vid viktigare förändringar av verksamheten. Lagen (1974:358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen, är också en del av den kollektiva arbetsrätten. Den reglerar bl.a. rätten att bedriva facklig verksamhet på enskilda arbetsplatser.

Regeringen vill arbeta på flera fronter för att stärka och utveckla den svenska arbetsmarknadsmodellen, både nationellt och internationellt. Kollektivavtalens ställning måste värnas. Svenska löner och villkor ska gälla för alla som arbetar i Sverige, oavsett kön och oavsett nationalitet. Det är viktigt att lagstiftningen utformas så att den främjar tillämpningen av sådana villkor som arbetsmarknadens parter kommit överens om i kollektivavtal. Mot denna bakgrund avser regeringen fortsätta arbetet med att se över och skärpa lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare samt genomföra Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/67/EU om tillämpning av utstationeringsdirektivet (tillämpningsdirektivet) inklusive införandet av ett entreprenörsansvar. Regeringen har också påbörjat ett påverkansarbete inom EU som syftar till en revidering av utstationeringsdirektivet. Det är ett led i regeringens arbete för att stärka grundläggande rättigheter och kollektivavtalens ställning på EU-nivå.

Utredningen om upphandling och villkor enligt kollektivavtal föreslår i sitt delbetänkande (SOU 2015:78), bl.a. att upphandlande myndigheter under vissa förutsättningar ska vara skyldiga att ställa vissa arbetsrättsliga villkor fullgörande av kontrakten. Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Regeringen ska

- stärka och utveckla den svenska arbetsmarknadsmodellen,
- fortsätta att se över och skärpa utstationeringslagen samt genomföra tillämpningsdirektivet inklusive införandet av ett entreprenörsansvar,
- verka för att få till stånd en revidering av utstationeringsdirektivet.

Ordning och reda på arbetsmarknaden

Nya anställningsformer, nya sätt att organisera arbetet och en ökad rörlighet över nationsgränserna har påverkat den svenska modellens förutsättningar, och medför samtidigt nya utmaningar. Det finns en större rörlighet mellan länder och en ökning av utstationerad arbetskraft. Frågor om ordning och reda på arbetsmarknaden och fungerande samordning av sociala trygghetssystem är därför av särskild vikt. Sverige ska inte konkurrera med lägre löner och sämre arbetsvillkor utan med kunskap, innovation och produktivitet utveckling.

Regeringen har inlett arbetet att utreda Sveriges förutsättningar att ratificera ILO-konvention nr. 94 om arbetsklausuler i kontrakt där offentlig myndighet är part. Utredningen fick i augusti 2015 ett nytt uppdrag att analysera och lämna förslag som så långt som möjligt säkerställer att åtgärder vidtas i enlighet med riksdagens tillkännagivande angående ILO:s konvention nr. 94. Uppdraget ska redovisas i mars 2016.

I regeringens arbete med att åstadkomma ordning och reda på arbetsmarknaden är villkoren inom transportsektorn av särskilt intresse. Förbättrade arbetsvillkor kan bidra till högre trafiksäkerhet och en bättre arbetsmiljö. Villkoren har under senare år förändrats genom nya typer av

anställningsformer och även genom att alternativa företagskonstruktioner har börjat tillämpas i större utsträckning. Flera aktörer framhåller risken för att de anställdas villkor äventyrats i jakten på minskade kostnader.

Regeringen har tagit flera steg för att öka regelefterlevnaden i transportbranschen. På taxiområdet har en utredning tillsatts om hur reglerna för taxi och samåkning kan anpassas till nya förutsättningar. I början av 2015 trädde nya regler i kraft inom vägtransportområdet som bl.a. innebär att polis och tull kan vidta åtgärder för att hindra ett fordon fortsatta färd vid olika överträdelser, t.ex. av reglerna om cabotage transporter. Vidare har Transportstyrelsen fått i uppdrag att se över om nuvarande reglering av beställaransvar skapar tillräckliga förutsättningar för ordning och reda i transportbranschen. Sociala villkor kommer vara en viktig del i regeringens flygstrategi som avses presenteras 2016.

Rekryteringsförfaranden som inte följer internationella konventioner och är oetiska är en huvudsaklig bakomliggande orsak till att många arbetskraftsinvandrare utnyttjas. Många migranter tvingas t.ex. betala till rekryteringsföretag. Oetiska rekryteringsförfaranden har även negativa konsekvenser för företaget. När möjligheten att betala höga rekryteringsavgifter styr snarare än arbetstagarens kompetens och kvalifikationer för ett visst arbete blir matchning och effektivitet sämre.

Regeringen ska

- verka för ordning och reda på arbetsmarknaden,
- arbeta för att stärka regelefterlevnaden av arbetsvillkoren på vägtransportområdet, samt avser presentera en flygstrategi där sociala villkor kommer vara en viktig del,
- stödja arbetet för etiska rekryteringsförfaranden på den svenska och den globala arbetsmarknaden.

En bättre arbetsmiljö

Det moderna arbetslivet medför nya utmaningar, ofta av psykosocial art, samtidigt som mer traditionella arbetsmiljöproblem av teknisk eller fysisk art kvarstår. Den globala konkurrensens ständiga krav på produktivitet- och effektivitetshöjningar får inte ske på bekostnad av arbetstagares hälsa och välmående. Fortsatta insatser för att förebygga den arbetsrelaterade ohälsan är viktiga för att uppnå ett hållbart arbetsliv. En bristfällig arbetsmiljö får aldrig vara en konkurrensfördel på marknaden, vare sig nationellt eller internationellt.

De grundläggande kraven på arbetsmiljön läggs fast i arbetsmiljölagen (1977:1160), som tydliggör vilka krav som ställs på företag och verksamheter inom landets gränser. I tillägg till lagstiftningen har arbetsmarknadens parter viktiga uppgifter för att främja en god arbetsmiljö, där ansvaret för arbetsrelaterad rehabilitering vid sjukskrivnas återgång i arbete ingår. Dialogen mellan staten och arbetsmarknadens parter om hur insatserna kan utvecklas är också viktig.

I EU-samarbetet bör höga arbetsmiljökrav fortsatt värnas och de initiativ som tagits bör uppmuntras och stödjas, t.ex. ett europeiskt forum för att bekämpa odeklarerat arbete. Forumets mål är att bidra till bättre efterlevnad av EU-rätt och nationell rätt, minska förekomsten av

odeklarerat arbete, skapa formella arbetstillfällen samt främja Skr. 2015/16:69
arbetsmarknadsintegration och social delaktighet.

Sverige driver även ett aktivt påverkansarbete inför de kommande förhandlingarna om det rörlighetspaket som Kommissionen avser föreslå inför 2016, vilket innefattar samordningen av medlemsstaternas sociala trygghetssystem för arbetstagare i gränsöverskridande situationer.

Regeringen ska

- fortsätta arbetet med en arbetsmiljöpolitik som utgår ifrån det moderna arbetslivets utmaningar och möjligheter, och har som ambition att presentera en ny arbetsmiljöstrategi i början av 2016.

Anständiga arbetsförhållanden i ett internationellt perspektiv

Förhållandena på arbetsmarknaden är också väsentliga för att uppnå Agenda 2030 för hållbar utveckling. Fria arbetsmarknadsparter, respekt för de mänskliga rättigheterna i arbetslivet, inklusive migranternas rättigheter, och anständiga arbetsvillkor är nyckeln för en sysselsättningsutveckling med högre kompetens och bättre produktivitet. Sverige ska verka för att ILO:s kärnkonventioner genomförs i alla länder och att den sociala dialogen får en mer framträdande roll. En fungerande arbetsmarknad stärks även av social inkludering och aktivering, varför Sverige främjar social grundtrygghet.

ILO har en nyckelroll i dessa frågor och ILO:s decent work-agenda utgör en viktig plattform. Lika rättigheter och möjligheter för kvinnor och män är en förutsättning för en hållbar ekonomisk utveckling. Kvinnor och flickor utför i dag merparten av obetalt hushålls- och omsorgsarbetet i både egna och andras hem. Sverige ska aktivt stödja en jämställd arbetsfördelning av obetalt hushålls- och omsorgsarbete mellan män och kvinnor respektive flickor och pojkar, liksom förbättrade rättigheter och arbetsförhållanden för dem som arbetar i andras hem. Det internationella utvecklingssamarbetet ska vidare stärka flickors och kvinnors ekonomiska egenmakt, inklusive tillgång till utbildning och arbetsmarknad.

Agendan för anständiga arbetsvillkor syftar till att lyfta fram rätten till anständiga arbetsförhållanden i alla länder som en drivkraft för utveckling. Regeringen lyfter även vikten av social dialog och förtroende mellan arbetsmarknadens parter och regeringar för produktivitet, jobbskapande och anständiga arbetsvillkor också i utvecklingsländer, bl.a. med konceptet Global Deal. Det kan beskrivas som ett globalt samförstånd som syftar till att värna globaliseringens fördelar och samtidigt verka för en rättvisare fördelning av det välstånd som globaliseringen skapar. Global Deal bygger på att arbetsmarknadens parter tar sitt respektive ansvar för att främja konstruktiva arbetsmarknadsrelationer, samt att regeringarna erkänner arbetsmarknadens parter. Ett exempel är det globala facket IndustriAll och IF Metall som har engagerat sig för ett globalt ramavtal för att stärka textilarbetares ställning som bl.a. ger anställda rätt att organisera sig fackligt och teckna kollektivavtal.

Inom ramen för Sidas bredare arbete med att främja anständig och inkluderande sysselsättning samverkar bl.a. ILO, Sida och

arbetsmarknadens parter. Sidans stöd till ILO:s decent work-agenda fokuserar bl.a. på arbetsförhållanden, föreningsfrihet, arbetstagarorganisationer, jämställdhet och organisationens normgivande verksamhet.

Regeringen ska

- verka för att ILO:s kärnkonventioner genomförs i alla länder och att den sociala dialogen får en mer framträdande roll,
- betona vikten av social dialog och förtroende mellan arbetsmarknadens parter och regeringar för produktivitet, jobbskapande och anständiga arbetsvillkor, bl.a. med konceptet Global Deal,
- stödja en jämställd arbetsfördelning av obetalt hushålls- och omsorgsarbete och förbättrade arbetsförhållanden för dem som arbetar i andras hem.

4.3 Respekt för mänskliga rättigheter

Enligt FN:s Global Compact förväntas företag respektera mänskliga rättigheter. Detta ansvar har preciserats i FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Detta avsnitt bygger huvudsakligen på innehållet i Sveriges nationella handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter, som antogs i augusti 2015, men tar även upp barnkonventionen.

Sveriges handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter

Det internationella systemet bygger på att det är staterna som har en skyldighet att säkerställa att de mänskliga rättigheterna garanteras för landets invånare. I praktiken sker det genom ett fungerande rättsväsende, lagstiftning, socialt stöd och andra åtgärder. Hela den offentliga förvaltningen, liksom domstolarna, har ett ansvar för att de mänskliga rättigheterna säkerställs. I Sverige skyddas de mänskliga rättigheterna främst genom de tre grundlagarna: regeringsformen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen, men även i andra lagar. Enbart stater kan ställas till svars för kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

I augusti 2015 lanserade regeringen Sveriges nationella handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter, i syfte att omsätta FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter i praktisk handling på nationell nivå. Planen är också en viktig del i regeringens höjda ambitionsnivå bl.a. på utrikeshandelsområdet genom exportstrategin, och på området hållbart företagande. Likaså är den en viktig del i politiken för global utveckling (PGU) och i arbetet med Agenda 2030.

Den nationella handlingsplanen är uppdelad efter de tre grundpelarna i FN:s vägledande principer: statens skyldighet att skydda de mänskliga rättigheterna, företags ansvar att respektera de mänskliga rättigheterna, vilket innebär att deras verksamhet inte ska bidra till kränkningar av

mänskliga rättigheter och att företagen ska agera för att förhindra sådana, samt möjlighet att få sin sak prövad om rättigheterna inte respekteras.

Genom t.ex. civilrättslig lagstiftning om rättigheter i arbetslivet och straffrättslig lagstiftning eftersträvar staten att säkerställa att den enskildes mänskliga rättigheter respekteras även av tredje part, inklusive av företag (se även avsnitt 4.2 och 4.4). Sverige har även en rad straffrättsliga bestämmelser som innebär ett skydd för mänskliga rättigheter, även om de begås inom ramen för företagande. Stater uppmanas att genomlysna sin lagstiftning för att se om det finns luckor i relation till FN:s vägledande principer som begränsar företagens möjligheter att respektera de mänskliga rättigheterna (s.k. Base Line Study).

I enlighet med FN:s vägledande principer har regeringen en tydlig förväntan på att företag som är verksamma i Sverige eller utlandet ska respektera de mänskliga rättigheterna i all sin verksamhet. Det innebär att företagets verksamhet inte ska orsaka, bidra eller vara kopplade till kränkningar av mänskliga rättigheter, och att de ska agera för att förhindra sådana kränkningar. Likaså bör företagen åtgärda en negativ påverkan på mänskliga rättigheter som de är inblandade i. För ett företags anställda är mänskliga rättigheter i arbetslivet av särskild stor vikt. Rätten att delta i kollektiva förhandlingar och rätten att bilda och ansluta sig till fria fackföreningar är exempel på sådana rättigheter. Särskilda åtgärder bör vidtas för att identifiera och förhindra anti-fackliga policyer eller åtgärder. Men liksom framgår av FN:s vägledande principer varierar förutsättningarna för företagen att respektera mänskliga rättigheter. Företagens arbete med mänskliga rättigheter behöver anpassas efter tillfälle och situation.

Rent konkret uppmanas företag att anta en policyförklaring på högsta nivå att respektera mänskliga rättigheter i sin verksamhet; ha en intern process för att kartlägga och ha kontroll över riskerna i värdekedjan när det gäller kränkningar av mänskliga rättigheter (s.k. due diligence) samt vara transparent genom att rapportera om risker, men också införa rutiner för hur anställda kan slå larm om missförhållanden.

Enligt FN:s vägledande principer har stater en skyldighet att tillförsäkra effektiva rättsmedel i händelse av att företag har brutit mot de mänskliga rättigheterna. I praktiken handlar det om att det ska finnas möjlighet för enskilda att väcka talan i svensk domstol om man anser att ens mänskliga rättigheter har kränkts av ett svenskt företag. Men det inbegriper också icke-juridiska mekanismer. De rättsmedel som finns till förfogande för detta i det svenska rättssystemet är tre typer av domstolar: de allmänna domstolarna, de allmänna förvaltningsdomstolarna och specialdomstolarna. Likaså granskar bl.a. de olika ombudsmännen att de mänskliga rättigheterna följs, t.ex. Riksdagens ombudsmän (JO), Justitiekanslern (JK), Diskrimineringsombudsmannen (DO) och Barnombudsmannen (BO). Vidare ger OECD:s riktlinjer för multinationella företag en möjlighet att få sin sak hörd genom de nationella kontaktpunkterna, NKP.

Företag har enligt FN:s vägledande principer ett ansvar att se till att deras verksamhet inte kränker någons mänskliga rättigheter och om företaget har orsakat, bidragit eller varit kopplad till detta, försöka hitta ett sätt att gottgöra situationen för den drabbade. Sådan gottgörelse kan

innebära att ge ekonomisk eller icke-ekonomisk ersättning (t.ex. ursäkt), eller något annat som den drabbade och företaget kommer överens om. Någon färdig modell för hur ett företag bäst organiserar sin egen mekanism för klagomål och gottgörelse finns inte. Varje företag måste själv bedöma vad som är lämpligt utifrån sina specifika förutsättningar.

Regeringen ska

- genomföra en genomlysning av svensk lagstiftning för att se om det finns luckor i relation till FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter som behöver åtgärdas (Base Line Study),
- öka kompetensen och kunnandet kring FN:s vägledande principer och hållbart företagande generellt på Sveriges ambassader, så att de kan stödja svenska företag i dessa frågor när företagen är verksamma utomlands,
- verka för ett effektivare Global Compact, samt att dess principer om hållbart företagande ska få större spridning till komplexa marknader genom Global Compacts lokala nätverk,
- verka för att stärka arbetet för att nå ut med OECD:s riktlinjer för multinationella företag till icke-OECD länder,
- undersöka förutsättningarna för att stärka NKP:n samt öka samarbetet mellan NKP:n med kontaktpunkter i icke-OECD länder.

Barnkonventionen

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) har staterna skyldigheter när det gäller den påverkan företagsverksamhet har på barns mänskliga rättigheter. Det fastställs i de fakultativa protokollen till barnkonventionen om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi samt om barnets rättigheter vid indragning av barn i väpnade konflikter. Skyldigheterna täcker en rad frågor och speglar att barn är både rättighetsbärare och intressenter i näringslivet i egenskap av konsumenter, lagligt anställda, framtida anställda och företagsledare, samt som invånare i samhällen och miljöer där näringslivet verkar.

I ett förtydligande från FN:s kommitté för barnets rättigheter (Barnrättskommittén) av skyldigheterna definieras näringslivet som alla affärsdrivande företag, både nationella och transnationella, oavsett storlek, bransch, ort, ägande och struktur. Även skyldigheter rörande icke vinstdrivande organisationer som har en roll i att tillhandahålla tjänster som är avgörande för barns mänskliga rättigheter, avhandlas.

Staterna måste ha adekvata rättsliga och institutionella ramar för att respektera, skydda och förverkliga flickor och pojkars mänskliga rättigheter, och för att tillhandahålla rättsmedel om dessa rättigheter kränks av näringslivet. Vidare är det av vikt att det finns verktyg som hjälper företag att förstå sin påverkan på barns rättigheter.

Regeringen ska

- ha höga ambitioner inom barnrättspolitiken och fortsätta arbetet med att göra barnkonventionen till svensk lag,
- fortsätta prioritera skyddet av flickor och pojkar mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp,

- bidra till att stärka barns mänskliga rättigheter på internationell nivå och fortsätta prioritera frågor som rör skyddet av barn från våld och övergrepp i internationella sammanhang,
- främja barnrättsprinciperna och verka för att företag tillämpar dem i sin verksamhet.

4.4 Mångfald och nyanländas etablering

Samhället ska byggas utifrån allas rätt att delta och utifrån att människor är olika och har olika förutsättningar. Hinder för människors delaktighet ska rivas och samhället ska utformas med mångfald som grund. Det som åstadkoms med mångfald som utgångspunkt blir användbart och hållbart. En utgångspunkt för hållbarhet är ”universell utformning” dvs. produkter, miljöer, program och tjänster som kan användas av alla i största möjliga utsträckning utan att behöva anpassas eller specialutformas. Mångfald bidrar till efterlevnad av våra åtaganden gällande mänskliga rättigheter.

Arbete för mångfald kan också ses som ett strategiskt angreppssätt för att bekämpa diskriminering. Det finns sju diskrimineringsgrunder som omfattas av lagens diskrimineringsförbud: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Det pågår ett ständigt arbete för att säkerställa samma skydd oavsett diskrimineringsgrund, samt att lagstiftningen är så effektiv och heltäckande som möjligt. I Regeringskansliet bereds för närvarande förslagen från utredningen om aktiva åtgärder mot diskriminering (se avsnitt 4.1).

Delaktighet för personer med funktionsnedsättning

Den 1 januari 2015 förstärktes skyddet mot diskriminering genom att bristande tillgänglighet som en ny form av diskriminering infördes i diskrimineringslagen. Lagändringen innebär att skäliga åtgärder för tillgänglighet ska vidtas så att en person med funktionsnedsättning kommer i en jämförbar situation med personer utan funktionsnedsättning.

Personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att verka i vardagen på lika villkor när det gäller delaktighet och tillgänglighet. Sverige har ratificerat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, vars syfte är att stärka skyddet av mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I konventionen erkänns bl.a. rätten till arbete på lika villkor vilket innebär att man ska kunna förtjäna sitt uppehälle genom arbete på arbetsmarknaden och i en arbetsmiljö som är öppen, inkluderande och tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Rätten till arbete ska skyddas och främjas genom att ändamålsenliga åtgärder vidtas, t.ex. att främja möjligheter till anställning och befordran för personer med funktionsnedsättning och förbud mot diskriminering avseende yrkesverksamhet.

Arbetet för ökad tillgänglighet sker även inom offentlig upphandling. Vid en upphandling ska tekniska specifikationer ingå i annonsen om upphandling eller i förfrågningsunderlaget för upphandlingen.

Specifikationerna bör innehålla kriterier avseende tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning eller samtliga användares behov. Enligt de EU-direktiv på upphandlingsområdet som antogs förra året har reglerna om tekniska specifikationer skärpts. De nya bestämmelserna ska vara genomförda i svensk lag våren 2016.

Regeringen ska

- verka för att kvinnor och män med funktionsnedsättning kan delta i arbetslivet på jämlika villkor,
- se över hur diskrimineringslagens skydd mot bristande tillgänglighet kan stärkas ytterligare.

Nyanländas etablering på arbetsmarknaden

Allas rätt att delta och förbud mot diskriminering på basis av etnisk tillhörighet, berör frågan om nyanländas möjlighet att etablera sig på arbetsmarknaden. Arbete och utbildning är den främsta nyckeln till etablering i ett nytt land. Regeringens mål är att fler nyanlända ska komma i arbete eller utbildning. För att nå dit måste nyanländas kunskaper och färdigheter bättre tas tillvara. Validering av kompetens och bedömning av utländsk utbildning, liksom kompletterande utbildningar vid behov, kan vara av stor betydelse. Därför tar regeringen i budgetpropositionen för 2016 ett helhetsgrepp och föreslår ett antal investeringar för en snabbare etablering på arbetsmarknaden, t.ex. valideringssatsning och förstärkta arbetsmarknadsinriktade insatser.

Många nyanlända har både utbildning och erfarenhet i yrken där det råder brist på utbildad och erfaren arbetskraft på den svenska arbetsmarknaden. Dessa kvinnor och mäns kunskap och färdigheter behöver tas tillvara snabbare och effektivare.

Alla behöver hjälpas åt för att fler nyanlända ska få jobb. Ökad mångfald och insatser för nyanländas etablering kan bidra till att säkra företags kompetensförsörjning och konkurrenskraft. Den snabbt växande befolkningen till följd av ökad invandring innebär stora möjligheter för Sverige och kan bidra till en växande och dynamisk ekonomi. Företagen spelar här en viktig roll och regeringen ser positivt på det engagemang som visats hittills.

Regeringen ska

- verka för att fler nyanlända kommer i arbete eller utbildning, i syfte att öka integreringen på arbetsmarknaden och i samhället,
- verka för att nyanländas kunskaper och färdigheter bättre tas tillvara.

5 Företagens ansvar för intern styrning och transparens

I detta avsnitt redogörs för frågor som rör intern styrning och transparens, såsom antikorrupktion och företagens hållbarhetsrapportering.

Korruption är en gränsöverskridande företeelse som har allvarliga negativa konsekvenser på samhällen och ekonomier. Utbredd korruption utgör ett hot mot rättsstatens legitimitet, undergräver förtroendet för demokratiska institutioner, skapar osunda affärsmetoder och bidrar till att snedvrinda konkurrensen. Stora värden i den internationella handeln går förlorade genom kostnader som kan hänföras till korruption, inte minst uteblivna skatteintäkter. Korruption är också ett hinder för utveckling. I länder med utbredd korruption hämmas investeringar och korruptionen bidrar till att förvärra fattigdomen genom att underminera mänskliga rättigheter, miljöhänsyn och arbetsvillkor. Enligt World Economic Forum beräknas kostnaden för korruption motsvara mer än fem procent av den globala bruttonationalprodukten.

Arbetet mot korruption är en prioriterad fråga för Sverige. Regeringens ansvar är att verka för en tydlig lagstiftning, starka offentliga institutioner och ett aktivt antikorrupsionsarbete såväl i Sverige som i det mellanstatliga samarbetet. Sverige hör till de länder i världen som bedöms ha lägst korruption.

Korruption hör också till en av de utmaningar som företag kan ställas inför vid en internationalisering, särskilt på utmanande marknader, och företagen spelar därför en central roll i kampen mot korruptionen. Regeringen förväntar sig att de svenska företagen tillämpar en tydlig antikorrupsionspolicy. För svenska företag som bedriver verksamhet internationellt räcker det inte att anpassa sin verksamhet till svensk lagstiftning, utan även andra länders lagstiftning måste beaktas.

Det internationella arbetet mot korruption

Sverige deltar aktivt i det internationella antikorrupsionsarbetet och har bl.a. tillträtt flera konventioner inom korruptionsområdet. Till de mest centrala konventionerna hör FN:s konvention mot korruption (United Nations Convention against Corruption, UNCAC) och OECD:s konvention om bekämpande av bestickning av utländska offentliga tjänstemän i internationella affärsförhållanden, som Sverige tillträdde 2007 respektive 1999.

FN:s konvention mot korruption med för närvarande 177 parter är det enda universella juridiskt bindande antikorrupsionsinstrumentet som finns i dag. UNCAC tar upp olika aspekter av korruption såsom maktmissbruk, kriminalisering av korruption, metoder för brottsbekämpning, internationellt samarbete, återställande av tillgångar, tekniskt stöd och informationsutbyte. OECD:s konvention om bekämpande av bestickning av utländska offentliga tjänstemän i internationella affärsförhållanden har 41 parter. Ländernas genomförande av konventionerna granskas återkommande och avser bl.a. deras mutbrottslagstiftning i vid bemärkelse och tillämpningen av densamma. Vidare tas frågor upp såsom ekonomiska resurser, utbildning av poliser och åklagare gällande ekonomisk brottslighet, ambassader och handelskontors agerande, samt rättsväsendets integritet.

I de senaste internationella granskningarna inom ramen för FN:s och OECD:s konventioner på området konstateras bl.a. att Sverige har ett

robust system och att avsevärda framsteg har gjorts i arbetet mot korruption, bl.a. genom institutionella insatser för att säkerställa aktiv tillämpning av gällande bestämmelser.

Även Europarådet har antagit en straffrättslig respektive en civilrättslig konvention mot korruption som Sverige har tillträtt. Att medlemsstaterna följer den straffrättsliga konventionen övervakas av Europarådets grupp av stater mot korruption (GRECO).

Även inom EU bedrivs arbete mot korruption. Dessutom syftar implementeringen av WTO:s avtal om handelsförenklningar även till att minska korruptionen. En stor del av avtalet implementeras med hjälp av Världstullorganisationen (WCO). Genom att förenkla och minska antalet mellanhänder, minskar risken för korruption.

Regeringen ska

- verka för ändamålsenliga och öppna institutioner på alla nivåer i syfte att minska all form av korruption och mutor.

Det nationella arbetet mot korruption

I Sverige trädde en ny och reformerad mutbrottslagstiftning i kraft 2012 med bl.a. ändringar i brottsbalken. Syftet var att åstadkomma en tydligare och mer ändamålsenlig lagstiftning. Enligt de ändringar i brottsbalken som då trädde i kraft ska den som tar emot, godtar ett löfte om eller begär en otillbörlig förmån, eller lämnar, utlovar eller erbjuder en otillbörlig förmån, dömas för tagande av muta respektive givande av muta till böter eller fängelse i högst två år. Genom den nya lagstiftningen har också två nya korruptionsrelaterade brott införts; handel med inflytande och vårdslös finansiering av mutbrott.

Den svenska företagsboten när det gäller internationella mutbrott har rönt viss uppmärksamhet. Bland annat har OECD rekommenderat Sverige att höja maximibeloppet för företagsboten för internationella mutbrott då den ansågs vara för låg i sig och i jämförelse med de sanktionsavgifter som förekommer i andra sammanhang. Regeringen beslutade därför under våren 2015 att uppdra åt en särskild utredare att göra en bred översyn av företagsbotsregleringen och föreslå nödvändiga författningsändringar (dir. 2015:58). Syftet med uppdraget är bl.a. att säkerställa att det straffrättsliga regelverket anpassas till Sveriges EU-rättsliga och internationella åtaganden. Uppdraget ska redovisas i november 2016.

Flera myndigheter och andra organisationer stöder på olika sätt arbetet mot korruption. Ekobrottsmyndigheten, Tullverket, Åklagarmyndigheten, m.fl. har t.ex. utarbetat en gemensam handlingsplan mot korruption, och Åklagarmyndighetens riksenhet mot korruption har tagit initiativ till ett nationellt nätverk på området. Offentlig upphandling pekas ofta ut som ett riskområde för korruption. Konkurrensverket som är tillsynsmyndighet för offentliga upphandlingar, spelar därför en viktig roll för att bidra till att förebygga korruption och jäv.

Den ideella näringslivsorganisationen Institutet Mot Mutor (IMM) ska verka för god sed i näringslivet och samhället i övrigt genom att motverka användningen av mutor och andra otillbörliga förmåner. Sedan

2012 förvaltar IMM en kod om gåvor, belöningar och andra förmåner i näringslivet, som ska ses som ett komplement till den nya mutbrottslagstiftningen. Koden är i princip strängare än brottsbalkens regler och omfattar alla bokföringsskyldiga företag, inklusive offentligt ägda bolag, samt alla typer av förmåner. I statens ägarpolicy och riktlinjer för företag med statligt ägande hänvisas till IMM:s kod som ett sätt att agera föredömligt inom områdena antikorrupktion och affärsetik.

Bland övriga insatser kan nämnas att Sverige sedan 2007 har bidragit till att vidareutveckla och driva en webbaserad anti-korrupktionsportal (www.business-anti-corruption.com). Portalen ger information om korrupktionsrisker i över 100 länder med bl.a. aktuell lagstiftning, bedömningar när det gäller enskilda länder och ett e-utbildningsprogram.

Regeringen ska

- säkerställa att det straffrättsliga regelverket för juridiska personer är effektivt, ändamålsenligt och modernt samt anpassat till Sveriges EU-rättsliga och övriga internationella åtaganden.

5.2 Företagens hållbarhetsrapportering

Under hösten 2014 antogs ett direktiv med ändringar i EU:s redovisningsdirektiv beträffande rapporteringen av icke-finansiell information och mångfaldspolicy. Enligt direktivet måste stora företag som är företag av allmänt intresse med minst 500 anställda avkrävas en hållbarhetsrapport. Den ska innehålla upplysningar om miljö, sociala förhållanden, personal, respekt för mänskliga rättigheter och motverkande av korrupktion. Direktivet föreskriver också att stora börsnoterade företag ska upplysa om mångfaldspolicyn för styrelsen. Upplysningarna ska omfatta en beskrivning av mångfaldspolicyn när det gäller aspekter som t.ex. ålder, kön, utbildning och yrkesbakgrund.

Justitiedepartementet har utarbetat en promemoria med förslag på hur direktivet ska genomföras i svensk rätt (Företagens rapportering om hållbarhet och mångfaldspolicy, Ds 2014:45). I promemorian föreslås att rapporteringskravet ska riktas mot fler företag än vad direktivet kräver. Samhällsnyttan av rapportering från en vidare krets av företag bedöms vara stor. I hållbarhetsfrågor finns flera starka intressenter, t.ex. investerare, konsumenter och miljöorganisationer. De ges genom hållbarhetsrapporteringen möjlighet att fatta informerade beslut om vilka företag de vill investera i, låna ut pengar till eller handla med.

Den nya lagstiftningen föreslås börja tillämpas för det räkenskapsår som inleds närmast efter den 31 december 2016. Det innebär för de flesta företagen att rapportering enligt de nya kraven kommer att ske för första gången våren 2018.

Justitiedepartementets promemoria har remissbehandlats och utfallet är i allt väsentligt positivt. Departementet har under hösten 2015 arbetat vidare med förslagen. Målsättningen är att en proposition ska lämnas över till riksdagen under våren 2016.

- inom kort lägga fram en proposition om företagens rapportering om hållbarhet och mångfaldspolicy,
- stimulera och uppmuntra företagens arbete med hållbarhetsfrågor och rapportering av detta arbete.

6 Politik för hållbart värdeskapande

I detta avsnitt redogörs för regeringens arbete med hållbart företagande inom en rad centrala politikområden.

6.1 Hållbart företagande i näringspolitiken och regionala tillväxtpolitiken

Hållbarhet är en av näringslivets stora utmaningar och möjligheter framöver oavsett bransch, företagsstorlek eller geografisk placering. I dag sker en omfattande resursförbrukning, mer än naturen kan producera, för att tillverka produkter, där värdefulla råvaror allt för snabbt blir till avfall och där den ohållbara hanteringen leder till ökade klimatförändringar och andra samhällsutmaningar. Regeringen ser vikten av att detta linjära flöde blir cirkulärt. En cirkulär ekonomi, till skillnad mot dagens linjära ekonomi, säkerställer förbättrade flöden av varor och tjänster, att t.ex. avfall hanteras som en resurs, att produkter designas för att kunna återanvändas eller återvinnas med hög kvalitet inom ramen för giftfria kretslopp, samt att produktion och transporter sker med förnyelsebara bränslen. En cirkulär ekonomi bidrar till ökad resurseffektivitet, samtidigt som den skapar ett bättre samhälle för människor att leva i.

För att möta utmaningarna och samtidigt främja ett konkurrenskraftigt näringsliv krävs stora förändringar i näringslivet, såväl strukturella som kulturella. En hållbar och cirkulär ekonomi kräver affärsmodeller, system och metoder som främjar återanvändning, återvinning, förändrad och förbättrad teknik och ekosystemförvaltning, förnybara energikällor samt utfasning av farliga ämnen. Inom ramen för EU:s flaggskepp och färdplan för resurseffektivitet som antogs 2011, har kommissionen presenterat ett nytt meddelande om cirkulär ekonomi i december 2015. Dagens och framtidens samhällsutmaningar utgör en möjlighet för utveckling av socialt och ekologiskt hållbara produkter, tjänster och tekniklösningar. Den växande efterfrågan på sociala, hållbara och resurseffektiva produkter och tjänster skapar affärsmöjligheter för svenska företag.

Innovation och utmaningsdriven affärsutveckling har potential i alla branscher och kan bidra till sysselsättning i både stads- och landsbygdsregioner. Det är därför viktigt att främja utvecklingen av små och medelstora företag som vill utveckla ett mer hållbart företagande. Detta ska ske både genom att hållbart företagande ingår i centrala

strategiprojekt, men även genom att hållbart företagande blir en naturlig del i det befintliga företagsfrämjande systemet. Exempelvis ingår det i Tillväxtverkets uppdrag att främja hållbar näringslivsutveckling även att stärka och stötta hållbart företagande hos små och medelstora företag.

Regeringen eftersträvar inte bara att främja hållbart företagande på företagsnivå, utan även att det statliga företagsfrämjandet utformas på ett hållbart sätt. En mångfald av företag och företagare är viktig för näringslivets konkurrenskraft, förnyelse och hållbarhet. Därför vill regeringen ta vara på erfarenheterna från de riktade insatser som genomförts för t.ex. kvinnors, utrikesföddas och ungas företagande de senaste åren för att säkerställa ett hållbart företagsfrämjande. Den nationella strategin för ett företagsfrämjande på lika villkor som Tillväxtverket i samverkan med Vinnova har tagit fram är en god utgångspunkt.

I juli 2015 beslutade regeringen om en nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020, och just nu pågår flera omfattande strategiprojekt bl.a. för nyindustrialisering och digitalisering och hållbar konsumtion. Såväl livsmedelssektorn som skogsbranschen adresseras också inom ramen för nationella program och strategier. Hållbarhetsaspekten är en integrerad del av dessa strategier och projekt.

Komplexiteten i utmaningarna ställer krav på ökad samverkan mellan aktörer på olika nivåer. För att ta till vara forskning och utveckling, nya hållbara affärsmöjligheter och innovationer är det även betydelsefullt att främja samverkansprojekt mellan universitet, högskolor, forskningsinstitut, forskningsparker, näringsliv och offentlig sektor.

Innovation och nya affärsmodeller inom näringspolitiken

Att möta samhälls- och hållbarhetsutmaningar på nya sätt, med ny affärslogik eller nya affärsmodeller kan vara viktiga element i hur företagande kan bidra till ekonomisk, social och ekologisk hållbar utveckling. Det kan t.ex. ske genom sociala innovationer och socialt entreprenörskap som syftar till att skapa social nytta eller möta specifika samhällsutmaningar genom nya eller förbättrade hållbara tjänster, varor eller arbetssätt. I förlängningen kan sådana idéer, som ofta är skalbara, bidra till ett mer inkluderande samhälle. Framväxten av nya affärsmodeller som delvis omkullkastar traditionellt företagande kan bidra till en mer hållbar utveckling genom utvecklingen av t.ex. delningsekonomi, kollaborativ konsumtion, social franchising eller företagande inom cirkulär ekonomi eller ekosystemtjänster. Sådana affärsmodeller minskar inte bara den negativa påverkan på miljö och klimat utan kan även bidra till innovationskraft, ökad konkurrenskraft och fler jobb. Att miljö- och hållbarhetsarbetet integreras i företagets kärnverksamhet, eller att företag agerar på affärsmöjligheterna inom den växande globala efterfrågan på hållbara och resurseffektiva produkter och tjänster, är ytterligare exempel förändringar som kan bidra till en hållbar utveckling och ett konkurrenskraftigt företagande.

Regeringens arbete med att främja hållbar innovation, samhällsentreprenörskap och nya affärsmodeller sker inom flera områden. Exempelvis verkar Vinnova för ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar innovation. Sociala och miljömässigt hållbara

innovationer är bl.a. en viktig komponent i Vinnovas satsningar inom utmaningsdriven innovation som riktar in sig på att finna lösningar som svarar mot konkreta samhällsbehov som kräver samverkan mellan flera aktörer och sektorer. Vinnova driver sedan 2015 ett riktat program för social innovation med återkommande utlysningar om stöd.

I Tillväxtverkets uppdrag att främja hållbar näringslivsutveckling ingår att främja hållbart företagande, inklusive samhälls-entreprenörskap, socialt företagande och sociala innovationer. Tillväxtverket genomför ett flertal insatser för att främja hållbart företagande som riktar sig både direkt till små och medelstora företag, liksom till att påverka institutioner och ramverk. Exempelvis tillhandahåller, utvecklar och sprider Tillväxtverket verktyg, metoder och information om hållbart företagande med fokus på små och medelstora företag, finansierar piloter och projekt kopplat till hållbart företagande, samt genomför översyner och identifierar lagar och regler som hämmar utvecklingen av nya affärsmodeller och hållbart företagande. Sedan 2015 driver Tillväxtverket ett arbete utifrån sin strategi Öppna upp – Nationell strategi för ett företagsfrämjande på lika villkor 2015–2020, som tagits fram på regeringens uppdrag och syftar till att främja ett hållbart företagsklimat och främjande system som är öppet för såväl individer med olika bakgrund som för olika företagsformer och affärsmodeller. Inom området genomförs insatser för bl.a. kapitalförsörjning, stöd till regioner och kunskapsspridning. Arbetet sker i samverkan med bl.a. Almi Företagspartner AB, Vinnova och regioner.

Regeringen ska

- vidareutveckla arbetet med att främja hållbart företagande särskilt gentemot små och medelstora företag,
- verka för att social innovation blir en naturlig del i innovationsfrämjandet,
- verka för att innovation inom och genom nya hållbara affärsmodeller, ges likvärdiga villkor som företagande med traditionella affärsmodeller,
- stimulera utvecklingen av samhälls-entreprenörskap och socialt företagande,
- bidra till omställningen till en cirkulär ekonomi i enlighet med Europeiska kommissionens nya meddelande samt till det nationella generationsmålet.

Hållbart företagande i regionala tillväxtpolitiken och inom landsbygdspolitiken

Hela Sveriges attraktionskraft, tillväxtpotential och sysselsättningsmöjligheter ska tas tillvara på ett sådant sätt att det bidrar till hållbar regional tillväxt och utveckling. Det innebär att miljö-, jämställdhets- och integrationsperspektiven på ett tydligt sätt integreras i det regionala tillväxtarbetet. Målet för den regionala tillväxtpolitiken är utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft.

Regeringen beslutade i juli 2015 om en nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020. De täta miljöerna i

städerna är viktiga för att skapa innovationsmiljöer kopplade till hållbara och resurseffektiva varor, tjänster, tekniklösningar och produktionssystem. I landsbygder finns många av de förnybara resurser som behövs för en positiv samhällsutveckling. En utökad produktion av vindkraft, bioenergi från jord- och skogsbruket och andra förnybara energislag bidrar till en hållbar och resurseffektiv energiförsörjning med låga utsläpp av växthusgaser. En utmaning är att minska den klimatpåverkan som resor och transporter innebär.

Sveriges jord- och skogsbrukssektor är stora leverantörer av ekosystemtjänster och produktionen inom näringarna är en förutsättning för en utveckling av en biobaserad ekonomi. Rika naturresurser och det brukade landskapet ger goda förutsättningar för utveckling av andra branscher såsom exempelvis ekoturism och småskalig livsmedelsproduktion. Åtgärder för att stödja utvecklingen av detta finns inom landsbygdsprogrammet.

Miljödriven näringslivsutveckling har potential i alla branscher och kan bidra till företagande, exportmöjligheter och sysselsättning i både stads- och landsbygdsregioner. Det är därför viktigt att främja utvecklingen av små och medelstora företag som vill utveckla ett mer hållbart företagande.

Inom regionalfondsprogrammen 2014–2020 och landsbygdsprogrammet 2014–2020 kommer det genomföras en stor mängd insatser regionalt, nationellt och internationellt med koppling till klimat-, miljö- och energiområdet och därmed främja ett hållbart företagande. Det kommer att göras insatser inom hållbara transporter, hållbar stadsutveckling, energieffektivisering, förnybar energi, och satsningar på en grön investeringsfond samt insatser för miljödriven näringslivsutveckling i alla branscher.

Inom program för Europeiskt territoriellt samarbete kommer insatser att genomföras för att bl.a. främja anpassning till energi-, miljö- och klimatutmaningar. Inom regionalfondsprogrammen ska kriterierna jämställdhet, integration och miljö användas som hävstänger för att nå bättre resultat i projekten.

Regeringen ska

- bidra till att främja en miljödriven näringslivsutveckling i alla branscher på regional nivå,
- bidra till att utveckla bl.a. de företagsfrämjande insatserna på regional nivå i syfte att främja jämställdhet och integration,
- bidra till att främja hållbart företagande på landsbygden,
- bidra till att främja jord- och skogsbrukets möjligheter att stödja utvecklingen mot en grön ekonomi.

Hållbara transporter

En viktig förutsättning för företagande är fungerande transporter i hela landet, såväl järnväg, vägtrafik, sjöfart och luftfart. Regeringen har tagit flera initiativ för att stärka de olika trafikslagens konkurrenskraft och förutsättningar att bidra till utvecklingen av ett hållbart transportsystem. Det internationella påverkansarbetet inriktas på ökad säkerhet och effektivitet, minskad miljöbelastning och likvärdiga konkurrensvillkor.

Väl fungerande transporttjänster med tåg är viktigt för att uppnå mål som hög sysselsättning, ökad andel kvalificerad industriproduktion samt minskad klimat- och miljöpåverkan. En mer konkurrenskraftig järnväg kan bidra till regeringens ambition att flytta över gods från väg till järnväg och sjöfart. Den av riksdagen beslutade satsningen på järnvägsunderhåll 2015–2018 är ett viktigt initiativ som regeringen har tagit för att utveckla transportsystemet i stort, samt främja regional tillväxt och landsbygdens förutsättningar. Trafikverket har också på uppdrag av regeringen utrett möjligheterna till att köra längre och/eller tyngre godståg, samt förutsättningarna för att tillåta tyngre fordon att trafikera vissa delar av det allmänna vägnätet. Därutöver har regeringen tagit fram en maritim strategi som ska bidra till konkurrenskraftiga, innovativa och hållbara maritima näringar.

Inom vägtransportområdet har regeringen tillsatt en kommitté som ska analysera hur en avståndsbaserad vägsplitageskatt för tunga lastbilar kan utformas. Genom en sådan skatt kan den tunga trafiken i större utsträckning bära de kostnader den orsakar på samhällsekonomin, t.ex. vägslitage och utsläpp till luft. Den kan även bidra till att regeringens mål om att minska miljöpåverkan från transportsektorn kan nås.

Sverige har också tagit en aktiv roll avseende innovativa lösningar inom transportområdet. Ett exempel är samverkande och uppkopplade fordon som kan leda till stora trafiksäkerhets- och miljövinster samt en mer effektiv resursanvändning av befintlig och ny infrastruktur. Regeringen kommer fortsätta att driva på utvecklingen för förarstödjande teknik, och har under hösten 2015 beslutat att tillsätta en utredning om självkörande fordon. Ett annat innovationsområde är mobilitet som en tjänst för bättre resursutnyttjande av både fordon och gatuutrymme. Istället för att köpa egna transportmedel ska resenärer därigenom kunna få tillgång till olika kombinationspaket när det gäller kollektivtrafik, bilpooler, låncyklar etc. Liknande lösningar finns för godstransporter.

Regeringen ska

- skapa förutsättningar för företag att genomföra hållbara transporter,
- verka för en mer konkurrenskraftig järnväg samt väl fungerande och effektivare transporttjänster med tåg och tunga fordon,
- främja innovativa lösningar inom transportområdet för att uppnå ökad hållbarhet.

6.2 Statens ägarstyrning

Staten är en av Sveriges största bolagsägare och vill genom hållbart företagande säkra en långsiktigt hållbar värdetillväxt i sina bolagsinnehav. I den statliga bolagsportföljen finns 49 hel- och delägda företag, varav två är börsnoterade. Det övergripande målet för regeringen är att bolagen ska skapa värde och i förekommande fall se till att de särskilt beslutade samhällsuppgifterna utförs väl.

Hållbart företagande har stor betydelse i statens ägarstyrning. Regeringens arbete med hållbart företagande syftar till att bolagen med statligt ägande ska agera så att de åtnjuter allmänhetens förtroende

samtidigt som en långsiktig hållbar värdetillväxt säkerställs. Bolagen ägs av staten, och därmed ytterst av svenska folket, och det är därför naturligt att staten som ägare strävar efter att bolagen ska befinna sig i framkant inom detta område.

Regeringen har riksdagens uppdrag att aktivt förvalta statens tillgångar. I statens ägarpolicy redogör regeringen för sina uppdrag och mål, tillämpliga ramverk och sin inställning i viktiga principfrågor avseende styrningen av bolag med statligt ägande. Att förvalta statens bolag är ett ansvarsfullt uppdrag som ska utföras på ett aktivt och professionellt sätt med värdeskapande som ett övergripande mål. Det innebär att bolagen ska agera långsiktigt, effektivt och lönsamt samt ges möjlighet att utvecklas.

Regeringens ambitionsnivå för hållbart företagande i bolag med statligt ägande är hög. Hållbart företagande, som styrs med etablerade verktyg, är en viktig och integrerad del i ägarstyrningen. Ägarstyrningen syftar till att bolag med statligt ägande ska agera föredömligt inom området hållbart företagande. Bolagen agerar föredömligt genom att:

- arbeta strategiskt med hållbart företagande, vilket bl.a. innebär att styrelserna fastställer strategiska mål för hållbarhetsarbetet och strategier för att nå dessa,
- löpande följa upp de strategiska hållbarhetsmålen och måluppföljningen,
- agera öppet mot sina intressenter genom att hållbarhetsrapportera samt att föra en öppen och konstruktiv dialog med sina viktigaste intressenter. I regeringens riktlinjer för extern rapportering åläggs bolagen att i samband med årsredovisningen publicera en genom oberoende granskning och bestyrkande kvalitetsssäkrad hållbarhetsredovisning enligt Global Reporting Initiative (GRI),
- samarbeta med andra bolag med statligt ägande, det privata näringslivet, ideella organisationer samt andra intressenter för att effektivisera arbetet liksom att uppnå ännu bättre resultat,
- efterleva internationella riktlinjer kring miljöhänsyn, mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, antikorrupktion och affärsetik: de tio principerna i FN:s Global Compact, FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter samt OECD:s riktlinjer för multinationella företag.

Bolag med statligt ägande ska agera föredömligt inom miljöområdet. Vidare har staten etablerat ett nätverk för hållbart företagande för att initiera och uppmuntra erfarenhetsutbyte och nätverksbyggande mellan bolagen med statligt ägande. Det ger bolagen möjlighet att inspireras av och utbyta erfarenheter med varandra i syfte att stärka och effektivisera arbetet med hållbart företagande i den statliga bolagsportföljen.

För att följa upp och analysera bolagens arbete med hållbart företagande har en hållbarhetsanalys utvecklats av förvaltningsorganisationen. Resultatet av analysen används i den aktiva förvaltningen, dvs. i ägardialogen, styrelsenomineringsprocessen, processen för ekonomiska mål och processen för uppdragsmål. Analysen ger underlag för en gemensam och förutsebar utgångspunkt i dialogen mellan ägaren och bolaget vilket skapar förutsättningar för en långsiktig

och konsekvent styrning av bolagen. De första analyserna genomfördes under 2014. Under 2015 integreras analysen ytterligare i processen för att ta fram ekonomiska mål.

Styrelsen har det övergripande ansvaret för ett aktiebolags skötsel. Nomineringar av styrelserna är därför en betydelsefull del i ägarstyrningen av bolagen med statligt ägande. Styrelsens sammansättning ska vara sådan att mångsidighet och bredd uppnås. Mångsidigheten och bredden kan avse ålder, etnicitet och kön, men även branschfarenheter, akademisk bakgrund och yrke. Bolag med statligt ägande ska vara föredömen i jämställdhetsarbetet. Regeringens mål är att det i varje styrelse ska vara minst 40 procent av varje kön. Av de stämموvalda styrelseledamöterna var i maj 2015 andelen kvinnor i helägda statliga bolag 49 procent av styrelseledamöterna.

Regeringen ska

- verka för att bolagen med statligt ägande agerar föredömligt inom området hållbart företagande,
- följa upp de hållbarhetsmål som fastställts av bolagens styrelser i ägardialog och genom hållbarhetsanalyser,
- främja ökad kunskap hos bolag med statligt ägande om FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter.

6.3 En hållbar finansmarknadspolitik

Regeringens målbild för finansmarknadsområdet

Inom finansmarknadspolitiken har regeringen tagit viktiga steg för att verka för hållbart företagande. I Budgetpropositionen för 2016 föreslås ett nytt mål om att det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling. Det nya målet adderas till de tidigare målen om att det finansiella systemet ska vara stabilt och präglas av högt förtroende med väl fungerande marknader som tillgodoser hushållens och företagets behov av finansiella tjänster, samtidigt som det finns ett högt skydd för konsumenter. Detta är en viktig förutsättning för hållbart företagande, som bidrar till hållbar utveckling.

Aktörer inom finansiella marknader har möjlighet att i den egna verksamheten bidra till ett hållbart företagande, men också påverka andra företag att ta beslut som leder till ett hållbart företagande. Finansiella företag har alltså en direkt och en indirekt påverkan när det gäller hållbart företagande. Oavsett vilka processer det gäller, t.ex. ett försäkringsföretags process att försäkra ett företag, en banks process att ge kredit till ett företag, en investerares process att investera i ett företags utgivna finansiella instrument, så behöver dessa analysera hur företaget i fråga arbetar för ett hållbart företagande. För att en analys ska kunna genomföras krävs god kunskap kring relevanta risker och möjligheter. Analysen förutsätter dessutom att de företag som analyseras är transparenta i sin rapportering kring hållbarhetsaspekter.

Det finansiella systemet förväntas beakta miljömässiga, sociala och bolagsstyrningsmässiga aspekter. Institutionella investerare har i allt större utsträckning integrerat hållbarhetsaspekter i sitt analysarbete de senaste tio åren. FN grundade 2006 Principles of Responsible Investments (PRI), vars syfte är att stödja anslutande parter att integrera hållbarhetsaspekter i investeringsprocessen och därigenom bidra till ett mer hållbart finansiellt system.

Det finns alternativa metoder. Finansiella aktörer kan t.ex. gå in i eller stanna kvar i investeringen men försöka påverka företaget i hållbar riktning. En annan metod är att utesluta ett företag och dess utgivna finansiella instrument ur sin portfölj. Oavsett vilken inriktning som väljs är det av stor vikt att finansiella aktörer samarbetar i sitt påverkansarbete för att bidra till ett hållbart företagande.

Det är också viktigt att det finansiella systemet i allt högre utsträckning integrerar hållbarhetsfaktorer i sina processer och är transparenta kring detta. Detta för att bidra till ett hållbart företagande, men också för att kunna prissätta risk på ett korrekt sätt. Välgrundad analys, som även inkluderar hållbarhet, ger information kring vilka risker finansiella aktörer är exponerade emot och därmed möjlighet att ta bättre beslut kring investeringar, kreditgivning, och försäkringsvillkor. Hållbarhetsaspekter innebär både risker och möjligheter för företag och i båda fallen bör detta integreras i analysen för att ge en bra bild av företagets förutsättningar.

Regeringen arbetar med att stödja de finansiella marknaderna att i allt större utsträckning integrera hållbarhetsaspekter i analysprocesser. Flera projekt är initierade som markerar en ambitionshöjning med tydlig koppling till det nya målet på området och som beskrivs nedan.

Regeringen ska

- stimulera kunskapsuppbyggnad och förbättrad information inom det finansiella systemet om relevanta hållbarhetsaspekter,
- uppmuntra och stödja utvecklingen när det gäller transparens i finansiella aktörers hållbarhetsinformation,
- bidra till att utarbeta metoder för att följa, mäta och utvärdera insatser inom hållbarhetsområdet,
- integrera hållbarhetsaspekter i internationella förhandlingar, nationell lagstiftning och regelförslag för det finansiella området där det är relevant och möjligt.

Projekt på finansmarknadsområdet

Hållbarhetskriterier vid kreditgivning och strandade tillgångar

Regeringen vill intensifiera arbetet med att ställa om svensk ekonomi i mer hållbar riktning. Som ett led i det har Finansinspektionen under hösten 2015 haft regeringens uppdrag att kartlägga bankernas riktlinjer för kreditgivning till företag utifrån ett miljö- och hållbarhetsperspektiv.

Ett annat uppdrag till Finansinspektionen avser att säkerställa den finansiella stabiliteten, där två områden är viktiga att utvärdera: direkta klimatrisker och riskfylld kapitalallokering. Det första området innebär

effekten av klimatrisker i form av konsekvenser av ett ökat antal extrema klimathändelser som t.ex. översvämningar. I det sammanhanget bör det värderas hur väl förberedda försäkrings- och återförsäkringsområdet är för att täcka försäkrade risker, men även en värdering av den del som inte är försäkrad. Det andra området är att utvärdera vilka risker det finansiella systemet är exponerat mot i sin kapitalallokering. Det är speciellt viktigt att utvärdera om den nuvarande värderingen av företag inom fossil energiproduktion återspeglar de risker som förknippas med koldioxidutsläpp. I det sammanhanget nämns ofta risken för s.k. strandade tillgångar, som innebär tillgångar som inte kommer kunna exploateras på grund av regelförändringar med syfte att uppnå mål förenliga med klimatomställningen.

Finansinspektion har därför fått i uppdrag att redogöra för hur miljö- och klimatförändringar kan påverka den finansiella stabiliteten på lång sikt samt vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att motverka negativa effekter på det finansiella systemet. Rapporten ska även analysera hur den finansiella stabiliteten kan påverkas av de åtgärder som behöver vidtas för att hålla den globala genomsnittliga temperaturförändringen under 2 grader jämfört med den förindustriella nivån.

Gröna investeringar

Marknaden klarar inte alltid själv av att ställa om mot en mer miljövänlig ekonomi, även om det är samhällsekonomiskt motiverat. Vanliga exempel på när utfallet av en marknadslösning inte är det bästa för samhället är förekomsten av negativa miljöeffekter. Ett skäl till att de finansiella marknaderna i vissa fall misslyckas med att erbjuda finansiering för nya investeringar är att riskerna för projekt är svåra att bedöma för investeraren. Företaget får då svårt att skaffa kapital för sin investering.

Därmed kan det finnas behov av offentliga insatser för att komma närmare vad som vore önskvärt ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. I syfte att förbättra förutsättningarna för gröna investeringar avser regeringen att se över behoven av eventuella ytterligare åtgärder där en förebild kan vara den brittiska gröna investeringsbanken Green Investment Bank (GIB).

Regeringen arbetar även för att underlätta kanaliseringen av privat kapital till särskilda hållbarhetsprojekt. Genom s.k. gröna obligationer kan pengar lånas upp och öronmärkas till projekt som bidrar till hållbar utveckling.

Intresset från institutionella investerare har vuxit kraftigt de senaste åren och i dag är efterfrågan större än utbudet av gröna obligationer. Intresset förklaras i sin tur av påtryckningar från låntagare och kunder.

Regeringen ska

- se över behoven av eventuella ytterligare finansiella åtgärder där en förebild kan vara den brittiska gröna investeringsbanken Green Investment Bank (GIB),
- undersöka på vilket sätt förutsättningarna kan förbättras för att utveckla marknaden för gröna obligationer, något som kan bidra till att finansiera klimatomställningen.

I syfte att stärka Europas ekonomi genom ökad integration av finansmarknaderna presenterade kommissionens ordförande Juncker förslaget om kapitalmarknadsunionen i november 2014. Ekofinrådet antog slutsatser om kapitalmarknadsunionen som bl.a. stöder främjandet av ESG-aspekter. I september 2015 publicerade kommissionen en handlingsplan för kapitalmarknadsunionen med fokus bl.a. på hur finansmarknaden kan bidra till en hållbar och klimatvänlig ekonomi. Kommissionen avser t.ex. stödja utvecklingen av frivilliga riktlinjer för s.k. gröna obligationer.

Regeringen ska

- inom EU verka för att ESG-kriterier införlivas i den information som investerare ska få tillgång till, både när det gäller värdepappret i sig och det företag som ligger bakom emitteringen.

Hållbarhetsmärkning av fonder

I slutet av 2014 antog EU en förordning om faktablad för paketerade och försäkringsbaserade investeringsprodukter för icke-professionella investerare (s.k. Priip-produkter). Förordningen innehåller krav på information som ska lämnas till konsumenterna kring vissa finansiella produkter, bl.a. hållbarhetsaspekter.

För att underlätta för investerare att väga in hållbarhetsaspekter vid val av fonder behöver informationsgivningen förbättras. I december 2014 gav regeringen därför en utredare i uppdrag att föreslå åtgärder för att förbättra informationsgivningen kring hur fondförvaltare integrerar hållbarhetsaspekter. Utredaren ska bl.a. inventera de verktyg och metoder som fondförvaltare idag använder för att arbeta med hållbarhetsaspekter. Utredaren ska överväga hur ökad jämförbarhet ska säkerställas och om tredjepartsgranskning och myndighetstillsyn ska införas. Uppdraget ska redovisas i juni 2016.

Som en uppföljning av uppdraget till utredningen arrangerade finansmarknadsministern under våren 2015 fyra rundabordsamtal. Syftet var att diskutera vad som krävs för att utveckla en hållbar fondmarknad.

Marknadsmisbruk

Det regelverk som syftar till att marknadsmissbruk (insiderhandel, marknadsmanipulation och obehörigt röjande av insiderinformation) upptäcks, förhindras och bestraffas kommer att förstärkas till följd av bl.a. genomförandet av nya EU-rättsliga regler. Det förstärkta regelverket innebär bl.a. att bolag som noterats på en handelsplats måste ha goda rutiner för att hantera kurspåverkande information på ett sätt som motverkar insiderhandel. Detta är ett viktigt steg för hållbart företagande inom finansbranschen.

Regelbunden finansiell information och offentliggörande av aktieinnehav

Regeringen har under hösten 2015 beslutat om en proposition om regelbunden finansiell information och offentliggörande av aktieinnehav, något som är viktigt ur ett hållbarhetsperspektiv. Som en följd tas kravet på kvartalsvis finansiell rapportering för börsnoterade företag bort. Syftet är bl.a. att minska det kortsiktiga trycket på börsbolag, vilket främjar ett mer långsiktigt och hållbart perspektiv på värdepappersmarknaden. Propositionen innehåller också förslag till nya regler som bl.a. ska motverka korruption kopplad till börsföretag som utvinner naturresurser. Börsföretag inom utvinningsindustrin och avverkning av naturskog ska upprätta en särskild rapport över de betalningar som gjorts till myndigheter för rätten att utvinna värdefulla naturtillgångar, som t.ex. olja, naturgas och kol.

Översyn AP-fonderna

I juni 2015 ställde sig Pensionsgruppen bakom den departementspromemoria, Nya regler för AP-fonderna (Ds 2015:34), som Finansdepartementet har tagit fram. Promemorian remitteras till slutet av oktober 2015. AP-fonderna har kommit långt i arbetet med hållbarhet, men i promemorian ges en tydlig signal om att AP-fondsmyndigheterna ska fortsätta arbetet med att integrera hållbarhetsaspekter i förvaltningen. Det föreslås inte något förbud mot enskilda investeringar. AP-fondsmyndigheterna ska dock förhålla sig till ett generellt krav på föredömlig förvaltning genom ansvarsfulla investeringar. Det ställs även krav på att fästa vikt vid hur en hållbar utveckling kan främjas, samt att fastställa en värdegrund för förvaltningen om ett vetenskapligt förhållningssätt till frågor om hållbar utveckling. Det föreslås också omfattande transparenskrav för att riksdag, regering och en intresserad allmänhet ska kunna följa hur väl AP-fondsmyndigheterna lever upp till reglerna.

Fjärde penningtvättsdirektivet

Ett finansiellt system som tillåter penningtvätt och finansiering av terrorism är inte hållbart. Systemets integritet, stabilitet, förtroende och hållbarhet påverkas negativt om det kan användas för kriminella syften. EU:s direktiv, som ska ses i ljuset av EU:s fria rörlighet av kapital och finansiella tjänster, ålägger medlemsstaterna att genomföra vissa åtgärder för att göra det svårare att missbruka det finansiella systemet för brottsliga syften.

Bolagsstyrning hos finansiella institut och förvaltare

Ytterligare en viktig aspekt av hållbarhetsfrågan är den lagstiftning som reglerar bolagsstyrning. Finanskrisen ledde till att bolagsstyrningen hos finansiella institut och förvaltare ifrågasattes. Sedan dess har riksdagen instiftat ett antal nya lagar som reglerar bolagsstyrning i banker, försäkringsbolag och hos fondförvaltare. De nya bestämmelserna, innebär bl.a. att styrelse och företagsledning kollektivt ska ha tillräckliga

kunskaper för att förstå företagets verksamhet och risker, samt agera hederligt med integritet och oberoende, för att effektivt kunna ifrågasätta beslut av ledande befattningshavare och övervaka beslutsfattandet. Begränsningar av antalet styrelseuppdrag som en och samma person kan inneha har införts. Reglerna innehåller även begränsningar kring ersättningar, bonus- och incitamentsprogram.

6.4 En hållbar frihandelspolitik

Den svenska handels- och främjandepolitiken syftar till att främja svenska ekonomiska intressen och bilden av Sverige utomlands. Detta för att i sin tur underlätta export och import och möjliggöra ett ömsesidigt handelsutbyte med andra länder. Målen för handels- och investeringsfrämjandet är högsta möjliga grad av frihandel, en effektiv inre marknad, ett förstärkt multilateralt handelssystem inom Världshandelsorganisationen (WTO), ökande handelsutbyte mellan Sverige och världen samt ökade utländska investeringar i Sverige. Inom alla dessa området spelar hållbart företagande en stor roll, inte minst för att fördelarna med handel ska komma alla till del, såväl kvinnor och män som flickor och pojkar. Enligt regeringens mening ska därför hållbart företagande integreras inom såväl frihandelspolitiken som exportfrämjandet, samt beaktas i alla relevanta handelsavtal. Det är också viktigt att svenska investeringar i jordbruk och naturresurser utomlands görs på ett ansvarsfullt och hållbart sätt, i linje med de globalt överenskomna principer som finns på området.

En fri och rättvis handel

Internationell handel fungerar som en motor för en inkluderande ekonomisk tillväxt, och bidrar till att främja en hållbar utveckling. Det konstaterar världens länder i FN:s agenda 2030. Drygt 1,3 miljoner jobb i Sverige är kopplade till utrikeshandeln, vilket framgår av en rapport från Kommerskollegium. Öppna och konkurrenskraftiga marknader uppmuntrar också till innovation och tekniska framsteg.

Regeringen vill främja en fri och rättvis världshandel samt verka för en global ordning mellan arbete och kapital som säkrar en internationell ekonomi som gynnar alla. Detta spelar en viktig roll i anslutning till Agenda 2030. Regeringen arbetar för progressiva internationella handelsavtal och för att riva handelshinder. Sverige ska stå upp för miljön, löntagarnas intressen och människors hälsa. Handelsavtal ska respektera demokratiskt fattade beslut. En öppen och rättvis frihandelsvänlig handelspolitik utgör en av grundstenarna för tillväxt och sysselsättning i Sverige då svenska företag i dag i allt högre utsträckning är en del av en globaliserad ekonomi och globala värdekedjor. Ett väl fungerande globalt regelverk inom ramen för WTO är högt prioriterat. Bilaterala och regionala avtal kan komplettera det multilaterala regelverket och ger också möjligheter för parterna att gå längre på vissa områden än vad som är möjligt inom ramen för WTO. En viktig del av svensk frihandelspolitik är att stimulera fattigdomsbekämpning genom

handel, och att påverka EU:s ställningstaganden i en utvecklingsfrämjande riktning.

Genom god konsumentinformation kan konsumenter bidra till en rättvis handel. Samtidigt är den snabba framväxten av olika standarder, certifierings- och märkningssystem problematisk, särskilt för företag och exportörer i utvecklingsländer. Brist på kapacitet att hantera dessa initiativ kan innebära hinder för deras handel. Vi måste värna om en fri handel och samtidigt ha möjlighet att ha de märkningssystem som konsumenter efterfrågar. Därför är det viktigt med öppna och transparenta märkningssystem som följer internationella standarder.

EU:s frihandelsavtal med tredjeländ ska bidra till social rättvisa och en bättre folkhälsa och miljö. I avtalen med t.ex. Colombia och Vietnam, finns bl.a. åtaganden om samarbete kring hållbar utveckling och hållbart företagande. Förutom att frihandelsavtalen uppmuntrar genomförandet av internationella arbetsrättsliga avtal och miljöavtal sker samarbete kring frågor som är relevanta för de aktuella länderna, t.ex. hållbart fiske, användning av kemikalier samt samarbete kring frågor som rör hållbart företagande. Ambitiösa åtaganden kring hållbar utveckling i frihandelsavtalet mellan EU och USA (TTIP) har förutsättningar att ge positiva effekter för hållbart företagande.

Sverige har även bilaterala samförståndsavtal (MoU) med Kina och Chile gällande hållbart företagande, som även de bidrar till att utveckla frågan på det internationella planet.

Under hösten 2015 lanserade EU sin nya handelsstrategi, Trade for all – Towards a more responsible trade and investment policy. Inför framtagandet av strategin har Sverige bl.a. drivit frågor som handel och utveckling, hållbarhet, hållbart företagande och transparens.

Regeringen ska

- verka för att Sverige ska vara ett föregångsland för en fri och rättvis världshandel genom att integrera frågor om utveckling, fattigdomsbekämpning, arbetsvillkor, jämställdhet och miljö i handelspolitiken,
- verka för att ingå samförståndsavtal (MoU) med olika länder där hållbarhet eller hållbart företagande omnämns,
- stärka åtaganden om att respektera mänskliga rättigheter och hållbart företagande i EU:s handelsavtal.

Exportfrämjande

Regeringen har under mandatperioden inlett en exportoffensiv. Det svenska exportfrämjandet ska präglas av hög etisk standard och svenska företag ska kunna tjäna som förebilder för hur sociala och miljömässiga ansvarsfrågor kan integreras i affärsverksamheten och utnyttja detta som en konkurrensfördel. Hållbara företag stärker Sverige bilden utomlands.

Regeringen har under hösten 2015 lanserat en exportstrategi med insatser för att stärka svenska företags export- och internationaliseringsmöjligheter på viktiga marknader och öka antalet exporterande företag. Regeringen har tidigare presenterat en lista med 26 prioriterade marknader. Särskilt fokus läggs på att stärka de små och medelstora företagens export- och internationaliseringsmöjligheter.

Strategin lyfter även fram höjd ambition för hållbart företagande. Svenska företag har generellt en stark hållbarhetsprofil och ser detta som en konkurrensfördel. Sveriges närvaro på svåra marknader är viktigt för öppenhet och relationsbyggande. Öppenhet och dialog bidrar även till att stärka reforminriktade krafter i länder med en lägre frihetsgrad. Sverige har även en stark och konkurrenskraftig näringslivssektor där hållbarhet i många fall är del av kärnverksamheten. Regeringen förväntar sig att svenska företag respekterar mänskliga rättigheter i all sin verksamhet. Det kräver särskild uppmärksamhet när affärer görs i länder där dessa rättigheter inte respekteras fullt ut i lagstiftningen och myndighetsutövningen. Samtidigt behöver många svenska företag stöd från statliga aktörer vid affärer på komplexa marknader. Regeringens exportstrategi har tagits fram i nära samverkan med näringslivet och en löpande dialog kommer fortsättningsvis föras med näringslivet inom konceptet Team Sweden.

Regeringen vill arbeta mer aktivt för att öka kunskapen om lokala marknader i utvecklings- och transitionsländer och konflikt- och postkonfliktländer. Regeringen vill också verka för att fler svenska företag och organisationer deltar i EU-finansierade upphandlingar och projekt inom miljö och energi, öka kunskapen och främja överenskommelser om hållbart företagande på lokala marknader, verka för minskade handelshinder och harmonisering av regelverk i utvecklingsländer, öka kvinnors möjlighet att driva företag, samt verka för förbättrad lagstiftning när det gäller regional samverkan för t.ex. hållbar gruvnäring.

Inom exportfrämjandet har Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) och Exportkreditnämnden (EKN) i uppgift att informera om hållbart företagande inklusive olika normer och riktlinjer.

Business Sweden har i uppdrag att stärka svenska företags internationalisering och därmed bidra till ökad tillväxt och sysselsättning i hela landet. Vidare ska Business Swedens investeringsfrämjande verksamhet främja utländska investeringar i Sverige. Som framgår av 2015 års riktlinjer ska Business Sweden följa internationella riktlinjer avseende affärsetik och hållbart företagande, t.ex. OECD:s riktlinjer för multinationella företag, FN:s Global Compact och FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter.

EKN ska i sin verksamhet vidareutveckla arbetet med frågor om mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljö, antikorruption och frihet på nätet med utgångspunkt från OECD:s rekommendationer på dessa områden. EKN ska därutöver bidra till en hållbar skuldsituation genom att följa OECD:s riktlinjer om hållbar långivning (eng. Sustainable Lending) och säkerställa att verksamheten bedrivs i enlighet med OECD:s riktlinjer för multinationella företag, principerna i FN:s Global Compact samt FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter.

Inom ramen för OECD:s löpande översyn av det internationella regelverket för exportkrediter har Sverige varit pådrivande genom EU för att förbättra finansieringsvillkoren för investeringar i förnybar energi och andra klimatvänliga teknologier, t.ex. smarta elnät. Under slutet av 2015 har OECD även kunnat enas om ett nytt sektorsavtal för kolkraftverk som försämrar exportkreditvillkoren för investeringar i nya kolkraftverk.

Syftet är att leda bort nyinvesteringar i kolkraft mot energikällor med mindre klimatpåverkan.

Regeringen ska

- föra fram vikten av hållbart företagande, transparenta beslutsprocesser och upphandlingar vid delegationsresor, främjarinsatser etc.,
- öka kunskapsnivån och ta fram en plattform för hållbart företagande som kan bistå utlandsmyndigheter i exportfrämjande sammanhang,
- verka för att Business Sweden stärker arbetet kring hållbart företagande och särskilt stöder små och medelstora företag.

Ansvarsfulla investeringar i jordbruk och handel med naturresurser

I oktober 2014 antogs frivilliga principer för ansvarsfulla investeringar i jordbruk och livsmedelssystem, av regeringar från hela världen tillsammans med bl.a. företrädare för näringslivet (de s.k. RAI-principerna).² De tio principerna utgör en gemensam vision om hur fler jordbruksinvesteringar kan uppmuntras samt gynna och involvera människor som lever i fattigdom. Principerna bygger på tidigare initiativ på området såsom Principerna för ansvarsfulla jordbruksinvesteringar som respekterar rättigheter, levebröd och naturresurser (PRAI),³ FAO:s frivilliga riktlinjer för ansvarsfull förvaltning av markrättigheter, fiske och skog (VGGT), samt FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Även bindande resolutioner som FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och ILO:s konventioner ligger till grund för RAI-principerna. Regeringen har nu inlett ett aktivt arbete med att sprida kunskap om och uppmana svenska aktörer att anamma principerna.

I mobiltelefoner och annan elektronik finns metaller varav vissa utvinns i områden där det pågår konflikter. Försäljningen av s.k. konfliktmineraler som guld, tenn, tantal och volfram/tungsten finansierar stridande grupper i bl.a. Kongo Kinshasa och bidrar till det våld som riktas mot kvinnor, män och barn. Förra året presenterade EU-kommissionen ett lagförslag som enligt regeringens mening var för urvattnat för att kunna begränsa handeln med konfliktmineraler. Regeringen vill se en skärpning av förslaget, bl.a. att det ska vara obligatoriskt för företag att certifiera sig som ansvarsfull importör för att få importera konfliktmineraler till EU.

Sverige stöder även OECD:s riktlinjer för hur företagen ska identifiera risker i leverantörskedjan och undvika handel med konfliktmineraler (Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict Affected and High-Risk Areas).

Den internationella organisationen Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) är viktig för att främja en transparent och ansvarsfull förvaltning av naturresurser. Genom EITI redovisas betalningar från

² Principles for Responsible Agricultural Investments.

³ PRAI har tagits fram gemensamt av FAO, IFAD, UNCTAD och Världsbanken.

företag inom gruv-, olje- och gasföretag till statliga mottagare. Målet är att vinster bättre ska komma befolkningen till del. Skr. 2015/16:69

Regeringen ska

- verka för att öka svenska aktörers tillämpning av olika frivilliga internationella riktlinjer och principer för hållbara jordbruksinvesteringar, framför allt ovan nämnda VGGT och RAI,
- verka för att EU fattar beslut om en förordning om ansvarsfull import av konfliktmineraler med ett obligatoriskt krav för importörer att utföra konsekvensanalyser (s.k. due diligence),
- verka för att OECD:s riktlinjer om ansvarsfull handel med konfliktmineraler även får genomslag i icke OECD-länder.

6.5 Hållbart företagande i utvecklingsarbetet

I enlighet med Agenda 2030 har den privata sektorn en viktig roll i att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling, och för att uppnå de nya hållbarhetsmålen. Under senare år har utländska direktinvesteringar till många utvecklingsländer ökat, samtidigt som företagens värdekedjor blivit alltmer globaliserade. Merparten av arbetstillfällena i utvecklingsländer skapas i näringslivet. Flera utvecklingsländer står för en allt högre andel av den globala tillväxten och allt fler företag ser dessa länder som nya möjliga marknader för produkter, tjänster och investeringar.

Genom institutionsbyggande och kapacitetsutveckling kan utvecklingsarbetet stärka förutsättningarna för hållbart företagande i utvecklingsländer, t.ex. när det gäller god samhällsstyrning, jämställdhet, anti-korruption, mänskliga rättigheter, samt miljö och klimat. Samtidigt kan företag som tar ansvar för verksamhetens bidrag till samhället och agerar enligt internationellt erkända riktlinjer för hållbart företagande bidra till fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling, t.ex. genom inkluderande sysselsättning, anständiga arbetsvillkor, skatteintäkter, samt hållbar produktion och konsumtion. Utvecklingsarbetet kan uppnå positiva effekter för fattiga människor genom att främja hållbart företagande och ansvarsfulla investeringar, samt genom samverkan med och påverkan på den privata sektorn och marknader i riktning mot ökad hållbarhet och fattigdomsbekämpning. Handel är ett viktigt verktyg för ekonomisk tillväxt och fattigdomsbekämpning.

Bilateralt utvecklingsarbete

Sida arbetar med hållbart företagande på flera sätt, bl.a. genom dialog och konkret samverkan med och stöd till olika aktörer. Som komplement till det traditionella gåvobiståndet kan samverkan med den privata sektorn, nya affärsmodeller och nya finansieringsformer (t.ex. garantier och s.k. challenge funds), stimulera ytterligare resurser och hållbara investeringar för fattigdomsbekämpning.

Sida ska bedriva sin verksamhet i enlighet med OECD:s riktlinjer för multinationella företag, FN:s Global Compact och FN:s principer för

företag och mänskliga rättigheter. Höga hållbarhetskrav på partners och projekt är en grundläggande förutsättning för all samverkan med den privata sektorn. Sida har tagit fram riktlinjer för sitt arbete med företags samhällsansvar och utarbetat ett system för due diligence (Sida Sustainability Screening Framework). Uppföljning och rapportering av insatsers resultat inom områdena miljö, jämställdhet, mänskliga rättigheter, korruption, övrig social påverkan samt finansiella resultat är integrerat i Sidas ordinarie processer.

Stöd ges bl.a. till organisationer som främjar hållbart företagande, t.ex. Global Reporting Initiative, Swedwatch och Rädda Barnens arbete med att implementera barnperspektivet i företagande. Andra exempel inkluderar stöd till Market Transformation Initiative, där Världsnaturfonden och multinationella företag samverkar för ökad hållbarhet i värdekedjor för produktion av handelsvaror som bomull, palmolja och timmer. Stöd till The International Land Forest Tenure Facility bidrar till att påverka storföretag till att ta större miljöhänsyn och ökad respekt för mänskliga rättigheter och markrättigheter. I branschinitiativet Sweden Textile Water Initiative samverkar Sida, Stockholm International Water Institute och tjugo svenska textilföretag kring utbildning och stöd för att leverantörer med enkla, kostnadseffektiva åtgärder ska minska förbrukningen av vatten, kemikalier och energi. Under 2014 sparades totalt 284 miljoner liter vatten och 402 ton kemikalier i Indien.

Inom ramen för företagsnätverket Swedish Leadership for Sustainable Development (SLSD) samverkar Sida med ett tjugotal svenska företag och organisationer. Medlemmarna har åtagit sig att systematiskt integrera hållbar utveckling i sina affärsmodeller och kärnverksamhet för att bidra till Agenda 2030. Fokus är bl.a. att skapa jobb med anständiga villkor för kvinnor och män, bekämpa korruption, minska miljöpåverkan och använda resurser på ett effektivare sätt, samt stödja nya former av finansieringslösningar för hållbart företagande och utvecklingsnytta.

Sida arbetar också med s.k. inclusive business och socialt entreprenörskap, som innebär ytterligare möjligheter för den privata sektorn att bidra till fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling. En grundläggande förutsättning är att affärsmodellerna lever upp till social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. I ett samarbete med Deutsche Bank Global Social Finance Group, som stöder utlåning till sociala entreprenörer och mikrofinansinstitut, ger Sida stöd genom garantier. De potentiella låntagarna granskas utifrån kriterier som sociala mål och ansvarsutkrävande av dessa i företaget, anställningsvillkor, miljö och konsumentskydd. På liknande sätt ställs hållbarhetskrav på mottagare av stöd genom olika s.k. challenge funds som Sida arbetar med. Samverkan med näringslivet är obundet och får inte vara marknadsstörande.

Det statliga bolaget Swedfund International AB har i uppdrag att bidra till fattigdomsminskning genom hållbart företagande i utvecklingsländer med marknader som präglas av hög risk och svaga institutioner. Hållbart företagande utgör därmed själva kärnan i bolagets verksamhet. Som framgår av Swedfunds ägaranvisning ska investeringarna vara ekonomiskt, miljö- och klimatmässigt samt socialt hållbara, samt främja jämställdhetsutveckling. Investeringarna ska ske i enlighet med internationella riktlinjer för hållbart företagande och inom sunda och

tydliga bolagsstrukturer som inte bidrar till skatteundragande, penningtvätt eller terrorism. Swedfund bedriver vidare ett aktivt anti-korruptionsarbete såväl internt som i sina portföljbolag. Sedan 2014 publicerar Swedfund, som ett av de första statliga bolagen, en integrerad hållbarhetsredovisning. Verksamhetens resultat visar att det är möjligt att göra investeringar som genererar bärkraftiga och hållbara företag och bidrar till fattigdomsminskning genom ökad sysselsättning och bättre levnadsvillkor.

Regeringen ska

- förtydliga styrningen av Sida när det gäller hållbarhetskriterier inom samverkan med näringslivet och innovativ finansiering,
- bidra till att stärka kapaciteten hos skattemyndigheter och samtidigt stärka utvecklingsländernas implementering av internationella skatteöverenskommelser, genom ökat stöd i enlighet med Addis Tax Initiative,
- verka för att Swedfund arbetar mer aktivt med jämställdhet och miljö- och klimatfrågor i sin verksamhet och att investeringarna inte bidrar till att låsa in utvecklingsländer i fossilberoende, utan främjar en omställning till förnybar energi.

Multilateralt utvecklingssamarbete

Sverige arbetar för ett modernt, effektivt, transparent och ansvarigt FN som har förmåga att genomföra sitt mandat på ett samstämt sätt. Väl fungerande internationella institutioner har betydelse för resultaten på landnivå och ökar även möjligheterna till korrekta upphandlingar och goda marknadsvillkor, såväl i näringslivets direktkontakt med FN som i programländernas utveckling. FN-systemet i fält är därtill i många konflikt- och katastrofutsatta länder en bärande kraft för att vidmakthålla lag och ordning samt ett fungerande civilt samhälle. Sveriges utvecklingssamarbete med FN bidrar på så sätt till att förebygga och minska risker som företag kan möta i omvärlden.

Sverige verkar för att internationella finansiella institutioner (IFI:er), inklusive multilaterala utvecklingsbanker, främjar ett gott företagsklimat, en hållbar privatsektorutveckling och en god samhällsstyrning, t.ex. genom uppbyggande av institutioner och åtgärder som motverkar korruption. IFI:er har även genom sin finansiering en viktig roll att spela för att bidra till att minska de globala utsläppen av växthusgaser samt leda omställningen till en grön ekonomi. Att främja långsiktigt hållbara energiinvesteringar från IFI:er är en hög politisk prioritering för Sverige.

Sverige verkar också för att IFI:er bidrar till ökad jämställdhet och stärkt egenmakt för kvinnor och flickor. Sverige driver att IFI:er ska ha tydliga och starka regelverk för miljömässiga och sociala standarder som inkluderar en tydlig hänvisning till vikten av att respektera mänskliga rättigheter, inklusive arbetsrätten, och FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Det är också centralt att stärka institutionernas förmåga att säkra kvalitet och hållbarhet i upphandlingar. Regeringen har därför riktat ökat fokus på upphandlingar inom FN och IFI:er.

Regeringen ska

- verka för att ökad hänsyn tas till miljömässiga, sociala och ekonomiska aspekter i biståndsfinansierade upphandlingar, t.ex. inom FN och internationella finansiella institutioner (IFI:er),
- använda sitt inflytande i det multilaterala samarbetet och i IFI:er för att investeringar och stöd till fossil energi fasas ut på sikt. Detta ska ske genom att Sverige verkar för att avsevärt minska sådana investeringar, och betydligt öka investeringar i förnybar energi,
- verka för att IFI:er antar ambitiösa och tidsatta mål för att öka andelen förnybar energi,
- verka för att IFI:er stärker investeringarna i energieffektivisering och klimatsmart utveckling och därmed främjar marknader för miljöteknik och ekologiska tjänster.

Aid for Trade

Handelsrelaterat utvecklingssamarbete (Aid for Trade) syftar till att stärka utvecklingsländers möjligheter att dra nytta av de fördelar som handel kan erbjuda. Sverige var drivande inför lanseringen av Aid for Trade-initiativet i WTO 2005 och spelar fortfarande en viktig roll i arbetet med handelsrelaterat bistånd. Enligt EU:s Aid for Trade-rapport 2015 var Sverige den femte största givaren bland medlemsländerna. I framtagnandet av EU:s nya Aid for Trade-strategi verkar Sverige för att hållbarhet, inklusive hållbart företagande, ska inkluderas, liksom jämställdhet och miljöhänsyn. Stöd inom ramen för Aid for Trade ges bl.a. till organisationer som är pådrivande inom hållbart företagande, såsom International Trade Centre (ITC) och Extractive Industries Transparency Initiative (EITI). Sverige verkar också för att uppmärksamma hållbarhet vid de globala översynerna av Aid for Trade, som genomförs vartannat år.

Ett aktuellt område inom det handelsrelaterade utvecklingssamarbetet med bäring på hållbart företagande rör förenklade handelsprocedurer, dvs. informationsflöden och administration som krävs vid export och import. Vid WTO:s ministerkonferens 2013 ingicks ett avtal som innebär att alla medlemsstater ska förenkla sina handelsprocedurer, och att utvecklingsländer ska få stöd för implementeringen. Utöver de ekonomiska vinsterna som avtalet väntas bidra till, finns utsikter för minskad korruption genom att tullhantering förenklas och digitaliseras. Sverige tillhör de största givarna i EU till handelsprocedurförenkling.

Regeringen ska

- verka för ökat Aid for Trade-stöd till utvecklingsländerna, särskilt de minst utvecklade länderna, bl.a. genom Enhanced Integrated Framework (EIF).

6.6 Hållbar offentlig upphandling

En väl fungerande offentlig upphandling är betydelsefull för den offentliga sektorns funktion och för en väl fungerande samhällsservice

som tillgodoser medborgarnas berättigade förväntningar. Att ta miljöhänsyn och social hänsyn i upphandlingen bidrar till en hållbar utveckling och till att uppnå viktiga samhälleliga mål, samt till att främja ökad tillväxt och sysselsättning.

Regeringen arbetar ständigt med att utveckla möjligheterna för en miljömässigt och socialt hållbar offentlig upphandling. Redan nuvarande regelverk ger ett stort utrymme för myndigheter att beakta miljö- och social hänsyn i sina upphandlingar. Det har dock inte skett i tillräcklig utsträckning, enligt regeringens mening. Regeringen ser det därför som angeläget att utnyttja det utrymme som de nya EU-direktiven på upphandlingsområdet ger att påverka den offentliga upphandlingen i en mer miljömässigt och socialt hållbar riktning, både genom lagstiftning och med andra styrmedel. För närvarande pågår flera projekt inom Regeringskansliet som syftar till att förbättra och effektivisera den offentliga upphandlingen.

I september 2015 bildades Upphandlingsmyndigheten som bl.a. ska verka för en socialt och miljömässigt hållbar upphandling till nytta för medborgarna och näringslivets utveckling. I och med detta har regeringen höjt ambitionen när det gäller att arbeta stödande med miljömässiga och sociala hänsyn. Regeringen har också initierat framtagandet av en nationell strategi för upphandling. Centrala perspektiv i strategin är utveckling av offentlig verksamhet, miljöhänsyn och sociala hänsyn samt innovationer. Strategin syftar till att nå målen för den offentliga upphandlingen och ska ligga till grund för hur den offentliga upphandlingen bör utvecklas i Sverige.

Därutöver pågår ett omfattande arbete med att genomföra de tre nya EU-direktiven på upphandlingsområdet från 2014. Avsikten är att tre nya lagar om upphandling ska träda i kraft i april 2016. EU-direktiven syftar bl.a. till att ge upphandlande myndigheter och enheter bättre möjligheter att använda upphandling till stöd för gemensamma samhälleliga mål. I regeringens lagförslag finns flera bestämmelser som syftar till att underlätta för myndigheter att beakta miljöhänsyn och sociala hänsyn i sina upphandlingar. Ett exempel är att upphandlande myndigheter kan välja anbud utifrån livscykelkostnaden för det som upphandlas, vilket innebär att myndigheter kan beakta inte bara kortsiktiga kostnader för t.ex. energiförbrukning och underhållskostnader, utan också för externa miljöeffekter och långsiktigt hållbara lösningar, såsom utsläpp av växthusgaser och andra förorenande ämnen.

Offentlig upphandling är ett viktigt styrmedel i arbetet mot målet om en hållbar global utveckling. Det är viktigt att handlingsutrymmet i de nya direktiven utnyttjas för att bl.a. stärka det sociala skyddet för arbetstagare. Utredningen om upphandling och villkor enligt kollektivavtal behandlar frågor som rör detta i ett delbetänkande. Genom tilläggsdirektiv har utredningen även fått i uppdrag att analysera förutsättningarna för Sverige att ratificera ILO:s konvention nr. 94 om arbetsklausuler i kontrakt där offentlig myndighet är part, och lämna förslag på hur bestämmelserna i de nya upphandlingslagarna så långt det är möjligt kan anpassas till konventionens krav.

I EU-direktiven lyfts särskilt fram att EU:s medlemsstater ska vidta lämpliga åtgärder för att se till att leverantörer vid fullgörandet av offentliga kontrakt iakttar tillämpliga miljö-, sociala, och arbetsrättsliga

skyldigheter i unionsrätten, nationell rätt, kollektivavtal eller i vissa internationella miljö-, sociala och arbetsrättsliga bestämmelser. Till bestämmelsen är bl.a. knuten regler om att leverantörer får uteslutas om de inte följer de nämnda skyldigheterna.

Att följa upp och kontrollera att de miljö-, sociala och arbetsrättsliga krav som ställts i en upphandling faktiskt tillgodoses är en förutsättning för en hållbar utveckling. Om ingen uppföljning genomförs riskerar konkurrensen att snedvridas genom att företag som kanske inte uppfyller de krav som ställts i en upphandling ändå kan konkurrera om ett kontrakt. Upphandlingsmyndigheten har ett viktigt uppdrag i att stödja såväl upphandlande myndigheter/enheter som leverantörer i detta arbete. Redan i dag erbjuder Upphandlingsmyndigheten vissa stödverktyg såsom t.ex. CSR-kompassen i syfte att hjälpa i arbetet med att ställa sociala krav i leverantörskedjan.

Regeringen ska

- verka för ökad miljöhänsyn och sociala hänsyn i offentliga upphandlingar,
- verka för att uppföljning av de miljömässiga, sociala och arbetsrättsliga krav som ställs i offentlig upphandling genomförs,
- verka för att miljöteknik och innovationer med hög prestanda upphandlas för att snabbare och effektivare nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen.

6.7 Hållbar beskattning

Enligt de riktlinjer som riksdagen har antagit är det främsta syftet med skattepolitiken att finansiera den gemensamma välfärden, olika samhällsfunktioner och andra offentliga utgifter. Skattepolitiken ska även skapa förutsättningar för en hållbar tillväxt, hög sysselsättning, ett rättvist fördelat välstånd, samt bidra till ett miljömässigt och socialt hållbart samhälle. Skatterna ska tas ut på ett sätt som är förenligt med målen för regeringens ekonomiska politik och utformas efter ett antal vägledande principer. Det handlar om att skapa ett rättvist skattesystem som åtnjuter medborgarnas och företagens förtroende genom att ha generella och tydliga regler, en beskattning som sker i nära anslutning till inkomststillfället och ett regelverk som är förenligt med EU-rätten.

Regeringen uppmuntrar multinationella företag att följa OECD:s riktlinjer för multinationella företag. Riktlinjerna när det gäller beskattning innebär i korthet att företagen bör uppfylla både skattelagstiftningens syfte och bokstav i de länder där de är verksamma. Skattskyldigheten innefattar att samarbeta med skattemyndigheter och tillhandahålla de uppgifter som behövs för att myndigheten ska kunna tillämpa skattereglerna på ett rättvist och ändamålsenligt sätt. Det är viktigt att betona att företagen ska betala skatt, men inte att de ska betala mer skatt än vad lagstiftningen kräver. Företagens förpliktelser bör återspeglas i riskhanteringssystem, strukturer och policy. Företagen bör utarbeta en skattepolicy och ett internt kontrollsystem så att ledningens agerande sker i överensstämmelse med styrelsens uppfattning av

skatteriskfrågan. Någon inom varje företag bör ansvara för att utföra interna skattekontroller och löpande rapportera om detta till styrelsen. Skr. 2015/16:69

Internprissättning är en viktig fråga inom beskattningsområdet. OECD:s kommitté för skattefrågor utarbetar rekommendationer för att säkerställa att internprissättningen återspeglar den s.k. armlängdsprincipen som innebär att prissättningen ska motsvara vad som skulle ha tillämpats mellan oberoende parter under jämförbara omständigheter. Rekommendationerna syftar till att hjälpa skattemyndigheter och multinationella företag genom att visa hur internprissättningsfrågan kan lösas på bästa sätt. Genom tillämpning av armlängdsprincipen kan otillbörlig fördelning av vinst och förlust undvikas och riskerna för dubbelbeskattning minimeras.

Regeringen ska

- uppmuntra företag att utarbeta en skattepolicy och ett internt kontrollsystem så att ledningens agerande sker i överensstämmelse med styrelsens uppfattning av skatteriskfrågan.

Motverkande av skatteflykt och skatteundandragande

Att bekämpa olovlig kapitalflykt och skatteflykt är en internationellt prioriterad fråga för många länder, inklusive Sverige. Sverige deltar aktivt i ett flertal processer som syftar till att motverka skatteflykt och skatteundandragande, t.ex. det gemensamma G20/OECD-projektet Base Erosion and Profit Shifting (BEPS) som etablerades 2013. En handlingsplan för BEPS antogs i juni 2013, som innehåller 15 åtgärder inriktade på att förhindra att företag betalar för lite eller ingen skatt. Projektet avslutades formellt i oktober 2015 genom publicering av ett antal rapporter om de 15 åtgärderna, samt ett sammanfattande dokument. Samarbetet kommer dock i praktiken att fortsätta åtminstone fram till 2020, för att slutföra återstående arbete och tillförsäkra ett effektivt genomförande av överenskomna åtgärder.

Inom FN bedrivs ett liknande arbete. Sverige bidrar sedan 2013 med kompetens och resurser till FN:s skattekommitté, som fokuserar särskilt på utvecklingsländernas perspektiv. Sverige stöder också Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes (Global Forum) inom ramen för OECD, som övervakar genomförandet av den internationella standarden för transparens och informationsutbyte på skatteområdet. Sverige driver även frågan om motverkande av olovlig kapital- och skatteflykt samt skatteundandragande genom ett starkt engagemang i andra internationella organisationer, t.ex. Världsbanken och IMF. Sverige bidrar också genom kapacitetsuppbyggnad och tekniskt bistånd till utvecklingsländerna så att de har nödvändiga verktyg och lagstiftning för att motverka internationell skatteflykt och skatteundandragande.

Regeringen ska

- uppmuntra företag att vid utarbetande av lämpliga principer för en skattepolicy särskilt beakta låginkomstländers behov och administrativa kapacitet.

7 Slutsatser och prioriteringar inför framtiden

Denna skrivelse tar sin utgångspunkt i de internationella riktlinjer som är vägledande för ett hållbart företagande, där FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling nyligen har tillkommit som vägledning för företag.

Som en del av regeringens jobbpolitik höjer regeringen ambitionerna inom hållbart företagande, från företagets arbete med miljö och klimat, förbättrade villkor på arbetsmarknaden, respekt för mänskliga rättigheter, till korruptionsbekämpning, jämställdhet och mångfald. Detta gäller när företag är verksamma såväl hemma som i utlandet. Det handlar också om att uppmuntra ansvarstagande i alla led, från utvinning, design och produktion till konsumtion och återvinning. Med utgångspunkt i denna skrivelse kommer regeringen att utarbeta en plattform för hållbart företagande riktad till företagen, som väntas reflektera denna höjda ambition. Likaså kommer en aktiv satsning göras för att öka kunskapen kring hållbart företagande på Sveriges utlandsmyndigheter runt om i världen. Regeringen kommer även verka för dessa frågor inom olika internationella forum såsom FN, EU och OECD.

Politiken som styrmedel bidrar till att främja hållbart företagande och en hållbar utveckling. En aktiv miljöpolitik bidrar till att minska växthusgasutsläppen, minimera miljöutsläppen och användningen av farliga kemikalier, samt till hållbara konsumtionsmönster. Nya mål på finansmarknadsområdet bidrar till att göra investeringar mer hållbara och därmed till en mer hållbar samhällsutveckling. En aktiv näringspolitik och regional tillväxtpolitik bidrar till miljödriven näringslivsutveckling, sociala innovationer, socialt entreprenörskap och en utveckling i riktning mot en cirkulär ekonomi. Styrningen av de statliga bolagen är ett område där regeringen har visat ledarskap med ett ökat fokus på att integrera hållbarhet i ägarstyrningen. Likaså bidrar ett ökat fokus på hållbarhet i handels- och biståndspolitiken till en mer hållbar utveckling också på det globala planet, där ett starkt samarbete inom EU kan spela en viktig roll. Det är också tydligt att större tyngd åt hållbarhet kan bidra till att göra det stora området offentliga upphandlingar mer hållbara. Ny lagstiftning om rapportering av icke-finansiell information kommer kunna bidra till en ökad transparens, vilket gagnar såväl konsumenter, som investerare och andra intressenter. Hållbarhetsagendan kan således fungera som en katalysator inom alla politikområden.

Hållbart företagande vilar i första hand på företagen själva och deras vilja att göra hållbarhet till en del av sin kärnverksamhet. Många svenska företag bedriver redan ett aktivt och ambitiöst hållbarhetsarbete. Som framgår av denna skrivelse kommer regeringen att vidta ett flertal åtgärder för att uppmuntra och stödja företagen i denna strävan på olika sätt. Anledningen är att regeringen vill att svenska företag ska fortsätta ligga i täten, vara innovativa, moderna och attraktiva för sina anställda, konsumenter och investerare. I det större perspektivet handlar det om att få fler framgångsrika och världsledande företag i Sverige, för det skapar jobb, tillväxt, välfärd och välfärd. Hållbart företagande kan och bör gå hand i hand med en hållbar och konkurrenskraftig utveckling.

Utrikesdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 december 2015

Närvarande: statsministern S Löfven, ordförande, och statsråden
M Wallström, Y Johansson, M Johansson, I Baylan, K Persson,
S-E Bucht, P Hultqvist, H Hellmark Knutsson, M Andersson, A Ygeman,
P Bolund, M Kaplan, M Damberg, A Bah Kuhnke, A Strandhäll,
A Shekarabi, G Fridolin, G Wikström, A Hadzialic

Föredragande: statsrådet Mikael Damberg

Regeringen beslutar skrivelse 2015/16:69 Politik för hållbart företagande